

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Životní cíle žáků středních škol

Vypracovala: Ing. Gabriela Filipová
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „*Životní cíle žáků středních škol*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, červen 2014

.....
Ing. Gabriela Filipová

Děkuji PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za její odborné vedení, rady, věcné připomínky a trpělivou pomoc při zpracování této bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Životní cíle žáků středních škol“ má teoreticko-empirický charakter. Teoretická část popisuje důležité oblasti života, v kterých si mladí lidé, na základě svých názorů a postojů, stanovují životní cíle.

Empirická část zkoumá, jaké plány a cíle mají středoškoláci v regionu Tábor, jaké jsou jejich postoje k vzdělání, celoživotnímu vzdělávání, kariéře, cestování, partnerství a rodičovství a zjišťuje, jestli mladí lidé při rozhodování využívají pomoc odborníků. Na konci práce je vysloveno doporučení pro pedagogické pracovníky a rodiče týkající se rozvoje pozitivních postojů mladé generace.

Klíčová slova: mladí lidé, cíl, plán, postoj, vzdělání, kariéra, partnerství, rodičovství.

ABSTRACT

The bachelor thesis “The Aims in Life of Secondary School Students” has a theoretical and empirical character. The theoretical part describes important life areas in which young people, on the basis of their views and attitudes, specify aims in life.

The empirical part explores what plans and goals the secondary school students in the region of Tabor have, what their attitudes to education, lifelong learning, career, travelling, relationships and parenthood are and finds out whether young people use help of professionals when they make decisions. At the end of the thesis, a recommendation for pedagogical workers and parents concerning development of positive attitudes of the young generation is given.

Key words: young people, aim, plan, attitude, education, career, relationship, parenthood.

Obsah

Úvod.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Dospívání – adolescence	7
2 Hodnoty a životní cíle v různých oblastech	12
3 Partnerské vztahy, rodina a rodičovství	15
4 Volný čas.....	20
5 Celoživotní vzdělávání.....	22
6 Kariéra.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
7 Výzkumné šetření.....	31
7.1 Výzkumný problém a cíl výzkumného šetření	31
7.2 Metodologie a organizace výzkumu	32
8 Vyhodnocení a interpretace výzkumu.....	33
8.1 Charakteristika výzkumného vzorku	33
8.2 Profesní cíle	35
8.3 Postoj k celoživotnímu vzdělávání	38
8.4 Účast rodičů ve vzdělávacích kurzech	40
8.5 Cestování a bydlení.....	42
8.6 Pomoc kariérních poradců při rozhodování	45
8.7 Cíle v oblasti partnerství a rodičovství	47
8.8 Diskuse.....	55
Závěr	60
Seznam použitých zdrojů a literatury.....	62
Seznam tabulek a grafů	65
Seznam příloh.....	67

Úvod

V regionu Tábor žiju a pracuji už více než dvacet let a kromě jeho historie a současnosti mne velmi zajímá také jeho budoucí vývoj. Téma zabývající se cíli a plány středoškoláků jsem si vybrala proto, že nositelem změn a hlavním tvůrcem budoucnosti je v každé společnosti mladá generace. Postoje mladých lidí v důležitých oblastech života naznačují, jaké budou další trendy demografického vývoje a pohybu obyvatel v Táboře a jeho okolí, což je pro mne důležité z osobních i profesionálních důvodů. Pracuji jako učitelka v soukromém vzdělávání dospělých a průzkum zabývající se budoucností regionu mi pomůže při rozhodování, jakým směrem mám své podnikání posunout a jaké obchodní strategie by bylo vhodné zvolit.

Cílem teoretické části mé bakalářské práce je vystihnout podstatu vývojového období, ve kterém se středoškoláci nachází a vysvětlit, proč jsou dostatečně zralí, aby v souladu se svým hodnotovým systémem a postoji byli schopní stanovování dlouhodobých cílů a dělání závažných osobních i kariérních rozhodnutí. Dále pak teoretická část popisuje oblasti života, kterých se lidské touhy a plány týkají, a dává je do souvislosti s rodinným zázemím a společenským prostředím.

V empirické části je výzkum zaměřen na zmapování životních cílů středoškoláků týkajících se kariéry, vzdělávání, cestování, celoživotního vzdělávání, budoucího bydliště, partnerství a rodičovství. Dále práce odpovídá na otázku, jestli žáci při rozhodování o své budoucí kariéře využívají pomoc odborníků. Na základě výsledků šetření jsou pak prezentovány nápady pro pedagogické pracovníky a rodiče, jak ovlivňovat formování pozitivních postojů mládeže. Obecným cílem empirické části práce je předpovědět možné chování mladé generace v regionu – kolik dětí plánují, kde chtějí bydlet a na jaké vzdělání aspirují.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Dospívání – adolescence

Ve své bakalářské práci se zabývám mladými lidmi ve věku kolem 18 let. Považuji proto za důležité popsat vývojové období, ve kterém se právě nachází. V odborné literatuře není striktně stanoven začátek a konec dospívání, pro potřeby mé práce bude dostatečné umístit jej na časovou osu života mezi přibližně jedenáctý až dvacátý rok. Dítě – školák a následně mladý člověk prochází v období dospívání nepřehlédnutelnými a velmi významnými změnami. Začíná pohlavně dozrávat, mění se způsob jeho myšlení, postupně se vymaňuje z úplné závislosti na rodině, buduje širší a hlubší sociální vazby mimo základní rodinu, krok za krokem rekonstruuje svou hodnotovou orientaci a v neposlední řadě začíná uvažovat o své budoucnosti a plánovat.

Kognitivní vývoj

V adolescenci začíná rozvoj abstraktního (formálního) myšlení. J. Piaget srovnal původní, dětský způsob myšlení s přemýšlením dospívajícího takto: „*V protikladu k dítěti adolescent uvažuje nezávisle na přítomnosti a vytváří si teorie o všem možném, přičemž si zvláště libuje v úvahách neaktuálních. Dítě naopak uvažuje, jen když právě jedná a nevytváří si teorie...*“¹ Velmi výstižně charakterizuje novou úroveň myšlenkových operací M. Vágnerová: „*dospívání je typické potřebou a schopností uvažovat o tom, jaký by tento svět mohl, resp. měl, být.*“²

D. Keating³ shrnuje rozdíl mezi konkrétními logickými operacemi dítěte a formálními logickými operacemi dospívajícího do tří bodů:

- a) Adolescent klade důraz na uvažování o více alternativách, reálných i imaginárních a srovnává je se skutečností. Důsledkem je vyšší úroveň kritičnosti vůči druhým, ale i vůči sobě samému. Školák uvažuje pouze o tom, co je.

---

¹ PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999, s. 139.

² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 217.

³ KEATING, D. in VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 217.

- b) Dospívající formuluje hypotézy a pomocí systematických kroků je umí potvrdit nebo vyloučit. Dítě systematické myšlení neovládá.
- c) Dospívající kombinuje a integruje obecné a abstraktní pojmy, dítě logicky operuje pouze s konkrétními věcmi.

Díky schopnosti tvorby hypotéz a abstraktnímu logickému myšlení dostává plánování budoucnosti nové dimenze. Přemýšlení o dalším životě, životních cílech a také rozvahy o budoucím povolání nabývají konkrétnější podobu a mladý člověk dokáže své představy popsat a zdůvodnit.⁴

Odpuštění od rodiny – emancipace

Pro dítě znamená rodina jistotu, bezpečí, oporu a citové zázemí. S narůstajícím věkem si vytváří sociální vztahy i v nejbližším okolí a ve škole, rodina ale zůstává nejdůležitější bod jeho světa. Období dospívání je charakteristické tím, že se mladý člověk postupně od své rodiny odpoutává. Tato emancipace je nezbytně nutná pro jeho osobní zrání. Adolescent pociťuje v období emancipace nejistotu, s kterou se vypořádává různými způsoby. Revoltuje proti rodičům a jejich názorům a hodnotám, kritizuje je a naopak nekritickým způsobem obdivuje nově získané vzory, např. známé osobnosti, sportovce nebo kamarády z vrstevnické skupiny. Ne všichni rodiče dokážou přiměřeným způsobem uvolnit dospívajícího ze svého vlivu a kontroly, někteří se k němu pořád chtějí chovat jako k dítěti, jiní zase velmi rychle přenáší na adolescenta odpovědnost, kterou mladý člověk není schopen unést. Přes všechna úskalí a kritičnost k rodině během procesu odpoutávání, vztahy s rodiči zůstávají pozitivní.⁵

Podle Z. Matějčka⁶ si dospívající děti nejvíce na svých rodičích, ale i učitelích a dalších vychovatelích, cení upřímnost tj. soulad mezi myšlením, cítěním a jednáním. Stejně vysoko leží na hodnotovém žebříčku mladých statečnost, schopnost čelit životním překážkám, držet si své ideály a přesvědčení.

Pokud je rodina a její výchovný styl příliš autoritativní a dítě nemá dost osobních předpokladů a sil se z vazby na rodinu odpoutat, může se z něj stát submisivní a pasivní jedinec. Podobný nežádoucí dopad má submisivní chování rodičů a jeho obvyklý doprovodný jev – emoční vydírání. V takovéto rodině mladý člověk nezíská

⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 219.

⁵ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 153.

⁶ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989, s. 306.

potřebnou zkušenost s osamostatňováním, nenaváže sociální vztahy odpovídající jeho věku a může zůstat infantilním způsobem navázan na základní rodinu nebo na jednoho z rodičů. Velmi závažnou překážkou emancipace může být také chronické onemocnění nebo zdravotní postižení dospívajícího, který nemá na osamostatňování dostatek duševních nebo tělesných kompetencí.⁷

V době dospívání roste důležitost vztahů se sourozenci. Bratři a sestry patří ke stejné generaci, pomáhají zmírňovat napětí v době konfliktů s rodiči a svou přítomností a působením se podílí na socializaci všech členů rodiny. Jako nejmíň příznivý se jeví sourozenecký věkový rozdíl zhruba dva až tři roky, protože bývá příčinou vyšší rivality mezi sourozenci. Dívky vnímají své sourozenecké vztahy jako bližší než chlapci. Pokud jde o podporu rodičů, jako nejhorší vnímají svou pozici prostřední sourozenci.⁸

Vztahy k vrstevníkům

Stejně jako odpoutání od rodiny je pro proces socializace a vývoje osobnosti důležitá orientace dospívajících na vrstevnické skupiny. Může jít o skupiny spolužáků, kamarádů z místa bydliště, zájmových kroužků nebo sportovních oddílů. Vrstevnická parta představuje pro mladého člověka oporu, dodává mu jistotu a zvyšuje sebevědomí. Vznikají v ní první lásky a také velmi pevná kamarádství, která často vydrží po celý život. Členové skupiny jsou konformní k jejím normám, se vzrůstajícím věkem a dozráváním konformita klesá a víc se prosazuje individualita, nezávislost a někdy až kritičnost.

Touhou každého mladého člověka je imponovat a být akceptován. Skupina dává svým členům možnost prosadit se na základě jejich schopností a kompetencí, což například v rodině a ve škole není možné díky tomu, že v jejich sociálním prostředí je dospívajícímu automaticky přidělena společenská role dítěte, sourozence, žáka a studenta.⁹

Kontakt a společné trávení času s vrstevníky jedince stimulují. Návštěvy koncertů, diskoték, sport, cestování a další volnočasové a kulturní aktivity uvolňují napětí a nahromaděnou energii, umožňují adolescentům sdílet zážitky a zkušenosti. Řešením podobných situací a problémů se mladí lidé od sebe učí potřebným sociálním

---

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 241.

⁸ MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003, s. 56.

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 244-245.

strategiím, srovnávají se navzájem, uvědomují si svou podobnost i odlišnost a poznávají tak lépe svou vlastní osobnost.

K začátku adolescence neoddělitelně patří emancipace od rodiny, ke konci patří emancipace od vrstevnické skupiny. Mladý člověk je dostatečně sebejistý a vyzrálý, aby se odpoutal od závislosti na kamarádech. Jeho vztahy s rodinou a vrstevníky získávají jiný, vyrovnanější charakter.¹⁰

Vývoj identity

Pedagogický slovník definuje identitu jako „*Způsob, jímž jedinec vnímá: 1. svou stejnost a kontinuitu v čase; 2. místo, smysl a význam své existence v širokém kontextu lidské společnosti.*”¹¹ Podle odborné literatury je adolescence obdobím, kdy dochází k výraznému vývoji sebepojetí jedince. Mladý člověk se začíná ptát na důležité otázky k sobě, lidech a prostředí, které ho obklopují. Srovnává se s rodiči, vrstevníky a vnímá svou jedinečnost, snaží se jí porozumět a přijmout. Přijímá zodpovědnost za své rozhodování a jednání a za svým jednáním si stojí bez nepřiměřených pocitů viny nebo strachu. Hledání identity není pasivní proces, jedinec svou identitu neustále aktivně dotváří. I proto je adolescence obdobím zkoušení nového, zatím nepoznaného nebo neprožitého.¹²

Součástí identity je také ženská a mužská role. Protože dívky dozrávají rychleji než chlapci, dostavuje se dříve potřeba partnerského vztahu a potřeba mít dítě a pečovat o něj. Dívky na sobě oceňují více stálost a schopnost spolupracovat než soupeření. Chlapci jsou zaměřeni spíše na sebe, soupeří, jsou dominantnější a imponuje jim výkon. Cíle v oblasti ženské a mužské role jsou kromě jiného ovlivňovány také stupněm dosaženého vzdělání. Například patnáctileté učnice považovaly za nejdůležitější životní hodnotu péči o rodinu. Studentky gymnázia upřednostňovaly profesní kariéru.¹³

Adolescenci lze chápat jako určité „*psychosociální moratorium*“ – je to čas sexuálního a kognitivního zrání charakteristický odkladem zodpovědnost na pozdější dobu a experimentováním.¹⁴ Společnost toto období toleruje a trend posledních dvou desetiletí naznačuje, že prodlužování doby dozrávání bude téměř nutností, protože

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 285.

¹¹ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, s. 99.

¹² LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 161-162.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 264-265.

¹⁴ ERIKSON, E.H., *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 73.

zaměstnavatelé o čerstvé absolventy středních škol příliš nestojí a získávání dalších vědomostí a zkušeností se stává pro kariéru nezbytné.

Vynořující se dospělost

Americký psycholog J. J. Arnett¹⁵ je autorem myšlenky o novém vývojovém stádiu mladých lidí v ekonomicky rozvinutých zemích, které nazval vynořující se dospělost (emerging adulthood). Začíná před dvacátým rokem a končí zhruba ve třiceti letech. Před padesáti lety, mladí lidé hned po zakončení střední školy převzali za sebe plnou odpovědnost – našli si samostatné bydlení, stabilní práci a založili rodinu. První dítě se jim obvykle narodilo do jednoho roku po svatbě. Dnes je demografická situace výrazně jiná. Značně vzrostl počet mladých lidí usilujících o terciární vzdělání, obrovská změna se týká zejména žen, jejichž počet je na tomto stupni vzdělávání ve většině ekonomicky rozvinutých zemí dokonce vyšší, než počet mužů. Posunula se věková hranice vstupu do manželství nebo trvalého partnerství a také věková hranice narození prvního dítěte. Mladí lidé po dvacítce obvykle nemají stálou práci, nachází se spíš v nestabilním období charakteristickém střídáním zaměstnání a hledáním směru, kterým se bude ubírat jejich život.

V období vynořující se dospělosti je na svém vrcholu pět následujících rysů a tím se tato životní etapa odlišuje od adolescence:

1. Zkoumání identity – mladý člověk srovnává své cíle vytyčené na základě schopností a zájmů s reálnými možnostmi.
2. Nestabilita – mladí mění partnery, zaměstnání, školy a životní styl.
3. Zaměření na sebe – lidé v tomto věku mají ještě málo trvalých povinností a závazků, proto jejich možnost svobodně se rozhodnout je na vrcholu.
4. Pocit „*jsem uprostřed*“ – mladí cítí, že už nejsou adolescenti, ale ví, že ještě nejsou plně dospělí.
5. Možnosti – mladý člověk věří v uskutečnění svých snů a plánů, ať jsou jakékoli.

Příčinou zájmu o terciární vzdělávání v rozvinuté části světa jsou ekonomické změny. Hospodářství přesunulo svou základnu z výroby na informatiku, technologie

---

¹⁵ ARNETT, J. J. *Emerging Adulthood(s)* in JENSEN, L. A. (ed.) *Bridging Cultural and Developmental Approaches to Psychology*. New York: Oxford, 2011, s. 256-257.

a služby. Nabídku zaměstnání ovlivňuje automatizace, mechanizace a přesun výroby do rozvojových zemí. Dnes je potřeba dělníků vykonávajících těžké a nekvalifikované práce daleko nižší, na druhé straně se zvýšila potřeba kreativních pracovních sil schopných vývoje nových technologií.

Období adolescence je charakteristické značnými fyzickými i psychickými změnami mladého člověka. V kognitivní oblasti dochází k rozvoji abstraktního myšlení, které dovoluje jedinci uvažovat o své budoucnosti a plánovat v nových, kvalitnějších dimenzích. Adolescent si začíná víc uvědomovat své okolí, zaměřuje svou pozornost na kamarády a spolužáky a získává potřebnou oporu ve vrstevnických skupinách. Emancipuje se od rodiny a tím se připravuje na pomalé přebírání zodpovědnosti za svůj další život. Příliš autoritativní výchova v rodině může mít na osamostatňování dítěte nežádoucí vliv. Ke konci adolescence význam vrstevnické skupiny klesá a mladý člověk získává nový, zralejší vztah ke své rodině. Dnešní společnost období dospívání akceptuje a toleruje ji jako tzv. „*psychosociální moratorium*“ – odklad zodpovědnosti, experimentování, zkoušení nového a nepoznaného a také jako období vývoje sebepoznání a hledání identity.

V posledních desetiletích lze v ekonomicky vyspělých státech pozorovat nové vývojové stádium, které J.J. Arnett nazval „*emerging adulthood*“ – *vynořující se dospělost*. Je to stádium, ve kterém jsou na vrcholu tyto rysy: zkoumání identity, nestabilita, zaměření na sebe, pocit „jsem uprostřed“ a víra v neomezené vlastní možnosti. Vynořující se dospělost je zřejmě důsledkem bouřlivého technického a sociálního pokroku a dovoluje mladým lidem prodloužit si období, v kterém nemusí dělat žádná závažná životní rozhodnutí, a připravit se tak lépe na život v moderní dynamické společnosti.

2 Hodnoty a životní cíle v různých oblastech

Kam ve svém životě směřujeme, jaké máme plány a jaké si klademe cíle je vysokou mírou ovlivňováno tím, jaké hodnoty uznáváme, co je pro nás žádoucí, zajímavé, přijatelné nebo důležité. Hodnotový žebříček dítěte je na začátku jeho života formován hlavně jeho nejbližšími rodinnými příslušníky. Jak dítě roste a stává se členem vrstevnických a zájmových skupin, narůstá také vliv okolního světa.

V posledních padesáti letech vstupují do rodinného prostředí velmi razantním způsobem masové komunikační prostředky, jejichž podíl na formování postojů a názorů jedince se neustále zvyšuje. Moderní informační a komunikační prostředky zpřístupňují informace a kulturu z celého světa a člověk se tak může více zamýšlet nad hodnotami a kulturou, které se mu snaží předat jeho rodná, domovská společnost.

Podle P. Saka¹⁶ je úkolem mládeže ve společnosti vnitřně přijmout hodnoty vybudované předešlými generacemi, přizpůsobit je aktuálnímu stavu, ve kterém se svět a společnost nachází, a pak předat dalším generacím. Hodnotový systém mládeže vlastně odráží dynamiku vývoje společnosti. Hodnoty a hodnotová orientace jsou významnou charakteristikou jedince, protože působí jako motivace jeho jednání. Dalšími motivačními prvky působícími na život člověka jsou potřeby, zájmy a postoje. Důležité jsou nejenom jednotlivé hodnoty ale také vzájemný vztah a provázanost mezi nimi. Společnost prostřednictvím socializace předává mladému člověku všeobecně uznávané hodnoty. Socializace je proces obousměrný – mladý člověk později svým působením ovlivňuje přizpůsobení a změnu hodnot podle aktuální, dynamicky se měnící situace. Nový hodnotový systém je pak posléze hnacím prvkem transformace celé společnosti.

Přenos hodnot na mladou generaci a jejich vývoj

Důležitým úkolem výchovy a pedagogického působení na mladého člověka je přenos hodnot společnosti. Efektivnější a člověku přirozenější způsob, než výchova pomocí příkazů a zákazů, je výchova a socializace zaměřená na interiorizaci žádoucích hodnot. Pedagog musí neustále citlivě a uvážlivě hodnotit stupeň zvnitřnění a tomu pak přizpůsobovat celý výchovný proces.

Při transformaci sociálních a kulturních hodnot ze společnosti na dítě vyvstává jeden závažný problém. Dítě si nemůže samo vybrat, jaké hodnoty jsou na něj přenášeny. Má společnost k tomuto jednání oprávnění? Uvedený problém se stává zřejmý zejména při posouzení hodnot z jiného úhlu pohledu. Má například společnost právo na názor, že nějaké náboženství nebo rasa jsou nadřazené jiným? Nebo má společnost právo se domnívat, že může neomezeně rozhodovat o životě ostatních živých tvorů na zemi? I když si každý jedinec může postupem času zavedené společenské

---

¹⁶ SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 71-72.

hodnoty upravit na základě svého vnitřního přesvědčení, hodnoty zakořeněné v raném dětství ho ovlivňují celý život.

Přenos hodnot na mladou generaci je na jedné straně možné chápat jako popření svobody jedince hodnoty si samostatně zvolit, na druhé straně se jedná o nezbytnou součást vývoje a svobody společnosti, protože každý člověk je součástí společnosti a je mu umožněno čerpat její kulturní, sociální a další bohatství.¹⁷

Obrovské technické, vědecké a společenské změny způsobují v poslední době zvětšování rozdílů v postojích a názorech jednotlivých generací. Rodiče a jejich děti vyrůstají a získávají zkušenosti v naprosto rozdílných podmínkách. Přesto, že starší generace obvykle není moc ochotná přizpůsobit se novým podmínkám a naopak mladší generace považuje normy svých rodičů za svazující, takzvaný „*generační konflikt*“ má spíše slábnoucí tendenci, a to zejména díky odpoutání se od patriarchálního vzoru rodiny a autoritativní výchově v druhé polovině minulého století.¹⁸

Hodnoty člověka se neustále vyvíjí, dochází k jejich adaptaci podle životní fáze, v které se jedinec právě nachází, a podle historických změn celé společnosti. V případě náhlých a významných změn, jako tomu bylo například v Čechách v devadesátých letech minulého století, lze mluvit u střední a starší generace místo o adaptaci jedince spíše o jeho resocializaci. Příkladem adaptace věkem člověka a vývojem společnosti může být například hodnota „*majetek*“. Podle výzkumu z roku 1996 klesal význam této hodnoty se vzrůstajícím věkem. Naopak, význam majetku u mládeže věkové skupiny patnáct až osmnáct let v období 1984 až 1996 stoupal.¹⁹

Výzkum MŠMT z roku 2003 pomohl sestavit žebříček hodnot středoškolské mládeže. 613 respondentů udělilo hodnotám následující pořadí:

1. Zdraví;
2. dobrá, zajímavá práce;
3. spokojený rodinný život;
4. vysoká materiální úroveň;
5. osobní charakter, morální vlastnosti;

---

¹⁷ SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 74-75.

¹⁸ LANGMEIER, J.; KREJČÍROVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 165.

¹⁹ SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 96-97.

6. volný čas;
7. pomoc druhým lidem, práce pro jiné;
8. zdravé, nezávadné prostředí.

Nejvíce si mladí lidé cenili zdraví, na opačném konci žebříčku se ocitlo nezávadné životní prostředí. Hodnota „*vysoká materiální úroveň*“ vykazala nejvyšší směrodatnou odchylku.²⁰

Zvnitřněný hodnotový systém patří k typickým a významným vlastnostem každého jedince, protože představuje důležitou hybnou sílu jeho jednání. Společnost se snaží přenášet své hodnoty na další generaci, která je přijímá, ale na druhou stranu také přizpůsobuje a přetváří tak, aby lépe vyhovovaly v neustále se měnících životních podmínkách. Socializace a výchova mládeže vedoucí k přijetí žádoucích hodnot v sobě vždy skrývá rozpor mezi touhou a právem člověka na svou jedinečnost a mezi zavedenými kulturními a sociálními normami, které byly vytvořeny k prospěchu celého lidského společenství. Hodnoty nejsou neměnnými veličinami, s rostoucím věkem dochází k jejich posunu a vývoji – například čím je člověk starší, tím menší důležitost má pro něj majetek. Pro českou mládež bylo v minulém desetiletí nejdůležitější zdraví, což vypovídá o rozumném životním postoji nové generace. Bez dobrého zdraví lze dosáhnout spokojenost v osobním, sociálním i pracovním životě jen velmi těžko. Na druhé místo v žebříčku mladé generace se dostala hodnota „dobrá a zajímavá práce“. Důležitým odrazovým můstkem pro získání dobré práce je dobré vzdělání a vstřícný postoj k celoživotnímu studiu a rekvalifikaci. Jaké jsou cíle dnešní mládeže v této oblasti?

3 Partnerské vztahy, rodina a rodičovství

Rodina a partnerské vztahy se ve srovnání se stavem ke konci dvacátého století změnilý takovým způsobem, že se pomalu vžívá termín „*krize partnerských vztahů*“ nebo „*krize instituce manželství*“ a podobně. Zdá se, že lidem v ekonomicky rozvinutých zemích přestává tradiční rodinný model vyhovovat a hledají jiné způsoby soužití a výchovy dětí. Společnost je tolerantnější k alternativním formám vztahů a společenský tlak na uzavření manželství a zplození dvou a více potomků co nejdříve

---

²⁰ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 64-65.

po dokončení vzdělání je minulostí. Porodnost klesá a hodně evropských států udržuje svou demografickou křivku v růstu pouze díky přistěhovalectví. Evropa zažívá něco, co se dá nazvat populační implozí.

Jak uvádí K. Janiš,²¹ postoje a názory mladých lidí na rodinu se vyvíjí na základě jejich zkušeností z rodiny původní. Tuto zkušenost buď přijímají, nebo naopak odmítají, její vliv je ale velmi důležitý. Další faktory působící na názorový rozvoj mladých jsou například atmosféra ve společnosti, životní styl a v neposlední řadě také vliv druhého z partnerů, který si postoje a vzorce chování přináší ze své vlastní rodiny. Tradiční časová posloupnost „*vztah a partnerství – sňatek a manželství – rodičovství*“ je na ústupu a rodina, která by měla být tvůrcem základních identifikačních vzorů, často selhává.

Podle demografických údajů zveřejněných Českým statistickým úřadem²² byl přirozený přírůstek obyvatel (bez přírůstku stěhování) za rok 2012 na území Čech 387. Počet živě narozených dětí byl 108 576, z toho mimo manželství se narodilo 43,4% dětí. Věk matky při narození prvního dítěte byl 27,9 roku. Při srovnání s rokem 1989, kdy se mimo manželství narodilo pouze 7,9% dětí a věk prvorodiček byl 22,5 roku je vidět, že v posledních desetiletích se výrazně změnilo postoje společnosti k manželství a rodičovství. Obecně, podle dostupných dat ČSU, demografický vývoj v Čechách v posledních desetiletích přirozenému přírůstku obyvatel příliš nepřeje, v letech 1994 až 2005 byl dokonce poprvé od první světové války záporný. Tradiční model rodiny, kde se děti rodí do manželství, prochází výraznou krizí – počet sňatků má od roku 2007 klesající tendenci a počet narozených dětí na jednu ženu bylo v roce 2012 pouze 1,45.

Může být dítě spokojené i v ne úplně tradiční rodině? Výzkum týkající se životní spokojenosti 420 slovenských adolescentů ve věku šestnáct až osmnáct let ukázal, že mladí lidé žijící pouze s matkou jsou výrazně spokojenější než mladí lidé žijící s oběma rodiči. Také v rodinách s nižší četností konfliktů jsou mladí spokojenější než v rodinách konfliktních. Výsledky naznačují, že kvalita vztahů v rodině je důležitější než kvantita,

---

²¹ JANIŠ, K. *Mládež – partnerství, manželství a rodičovství* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 71-72.

²² ČSÚ, *Pohyb obyvatelstva v českých zemích 1785 – 2012, absolutní údaje*. [online]. 2013 [cit. 11. 2. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

pouze přítomnost obou rodičů v tradičním modelu rodiny nestačí na zajištění prostředí podporujícího spokojenost dětí v něm vyrůstajících.²³

Založení rodiny je ovlivněno mnoha faktory, jedním z nich je určitě sociální a rodinná politika státu. Existuje mnoho způsobů, jak stát může podpořit rodiny s dětmi, například pomocí daňových výhod, placenou mateřskou dovolenou, vybudováním státní sítě předškolních zařízení, finančními pobídkami pro zaměstnavatele zaměstnávající rodiče na částečný úvazek a podobně. Jak je na tom Česká republika ve srovnání s osmnácti dalšími evropskými zeměmi? Podle E. Mitchell²⁴ Česká republika nejvíce finančně zvýhodňuje tradiční uspořádání rodin s malými dětmi – muž živitel, žena na rodičovské dovolené. Náš stát nepodporuje střídání rodičů na rodičovské dovolené a ani vstup pečujícího rodiče, většinou matky, na pracovní trh, což je v době finanční krize určitě nežádoucí. Rodinná politika státu upřednostňuje vyplácení rodičovských dávek před aktivní politikou zaměstnanosti obou rodičů. Svůj podíl na této situaci má i nedostatek státních zařízení pro péči o děti do tří let.

Před sametovou revolucí byla zaměstnanost žen v České Republice poměrně vysoká a byla podporována státem. Důvodem vysoké účasti žen na pracovním trhu byla potřeba finančně přispívat do rodinného rozpočtu, příjem mužů na plné ekonomické zajištění rodin nestačil. Na druhé straně, postavení žen v zaměstnání nebylo rovnoprávné s postavením mužů – předpokládalo se, že ženy budou omezovány péčí o děti a rodinu, a proto většinou pracovaly na nižších pozicích, braly nižší mzdu a pracovaly hlavně v profesích s obecně nižšími příjmy. Příjmy žen byly chápány jako doplněk příjmu mužů. Tradiční rozdělení rolí v rodině nebylo díky tomuto uspořádání narušeno. Ženy často porodily své potomky hned na začátku pracovní kariéry a po krátké mateřské dovolené jim s jejich péčí pomáhaly dobře dostupné a levné jesle a později školky. Sociální politika státu tento model výrazně finančně podporovala. Po sametové revoluci se sice ženám otevřely nové příležitosti, zůstalo ale nerovnoměrné a nepříznivé rozdělení pracovního trhu na ženskou a mužskou profesí.²⁵

---

²³ UHLÁRIKOVÁ, J. *Analýza životnej spokojnosti adolescentov v kontexte rodiny a rodinného prostredia*. E-psychologie [online], 2010, roč. 4, č. 4, s. 10-18 [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/uhlarikova.pdf>. ISSN 1802-8853.

²⁴ MITCHELL, E. *Rodina nebo zaměstnání? Aneb jak český sociální stát podporuje zaměstnanost žen s malými dětmi v evropském kontextu* in CHALOUPEKOVÁ, J. (ed.) *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2010, s. 93.

²⁵ SIROVÁTKA, T. *Rodinné chování a rodinná politika v České republice* in MAREŠ, P.; POTOČNÝ, T. (eds.) *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Prncipal, 2003, s. 48.

Země Evropské unie se snaží o politiku, která by posílila význam rodiny, její sociální status a soulad mezi pracovními a rodičovskými povinnostmi. Zaměřuje se komplexně na několik oblastí, zejména na podporu rovných příležitostí pro ženy a muže na trhu práce, vysokou účast žen na trhu práce, vysokou porodnost, potlačení sociální vyloučenosti a chudoby dětí. Česká politika je v této oblasti spíše pasivní, s krátkodobým výhledem – dlouhá mateřská dovolená sice zmírňuje finanční propad rodin s malými dětmi a uvolňuje tlak na pracovní trh, o dlouhodobý cíl zaměřený na investici do lidských zdrojů se ale nejedná.²⁶

Při srovnávání vlivu rodičovství na pracovní dráhy mužů a žen ve věku dvacet až dvacet devět let, zaměstnanost mužů v České republice po narození dětí stoupne o 8,6%, zatímco zaměstnanost žen klesne až o 40,5%. Jedná se o největší pokles v celé Evropě. Vybrané evropské země jsou na tom se zaměstnaností obou pohlaví po vstupu do rodičovské role následovně (zdroj: data EGGE 2009):

- Slovensko muži 6,5% ženy -32,8%;
- Maďarsko muži 7,8% ženy -33,6%;
- UK muži 5,7% ženy -21,3%;
- Dánsko muži 8,7% ženy -3,4%.

Zaměstnanost mužů po narození dětí vzroste, protože je nutnost podporovat rodinu tlačí k získání zaměstnání. Pokles zaměstnanosti u žen znamená jednak to, že jsou s dětmi na mateřské dovolené a některé zřejmě po ukončení mateřské dovolené práci nenajdou. Výsledky z Dánska vypovídají o perfektní síti předškolních zařízení a také o výrazné podpoře střídání rodičů na rodičovské dovolené. V České republice stát spíše podporuje ženy, aby zůstávaly dlouho na placené mateřské dovolené. Ženy tím ztrácí schopnost soutěžit na trhu práce a tento jev nepříznivě ovlivňuje celou ekonomiku.²⁷

Podle dotazníkového šetření z Východních Čech plánovalo 70,5% děvčat a chlapců tradiční rodinu potvrzenou sňatkem.²⁸ Dále 62,5% mladých lidí plánovalo rodinu se dvěma dětmi. V českém prostředí se jedná o nejvíc typický a také nejvíc

---

²⁶ SIROVÁTKA, T. *Rodinné chování a rodinná politika v České republice* in MAREŠ, P.; POTOČNÝ, T. (eds.) *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, s. 54.

²⁷ SAXONBERG, S.; HAŠKOVÁ, H.; MUDRÁK, J. *The Development of Czech Childcare Policies*. Praha: SLON, 2012, s. 153-154.

²⁸ JANIŠ, K. *Mládež – partnerství, manželství a rodičovství* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 82.

logický model rodiny – za každého partnera z rodičovského páru vychovat jedno dítě. S věkem respondentů klesal počet plánovaných dětí. Například 19,1% šestnáctiletých chtělo mít tři děti, ve věku devatenáct let plánovalo tři děti už jenom 12,6% respondentů. Pokud jde o možnou adopci v budoucnosti, souhlasila by s ní zhruba třetina dotázaných.²⁹

Názory mladých na partnerství a rodičovství záleží na mnohých faktorech, k těm důležitým patří vzor získaný v původní rodině a atmosféra ve společnosti. Někteří autoři poukazují na neaktivní politiku státu týkající se podpory rodin a klesající porodnosti v České republice. Řešení vidí například v rozšíření sítě předškolních zařízení, aby matky nemusely zůstat na mateřské dovolené několik let. Tento systém fungoval už v době před rokem 1989, ale výsledky byly ne příliš přesvědčivé. Matky sice mohly umístit dítě do jeslí nebo do školky a nastoupit do práce, kvůli vyšší nemocnosti v dětském kolektivu ale musely často zůstat doma a je otázka, jak by se s tím dnešní český zaměstnavatel dokázal vypořádat. Řešením by mohlo být přenesení části odpovědnosti za ošetřování dítěte v době nemoci na otce, což sice naše legislativa umožňuje, ale otcové využívající pravidelněji tuto možnost jsou spíše vzácností. Předpokládané problémy s pracovní kariérou a nepříznivě rozdělený pracovní trh na ženské a mužské profese zřejmě odrazují současné mladé ženy pořídit si jedno nebo dokonce víc dětí.

Nové uspořádání rodinných a partnerských vztahů přijala společnost za své a současná mládež stojí před svobodnou volbou, jak si je nastavit a prožít, nemusí už čelit tlaku příbuzných a sousedů neustále se vyptávajících na sňatek, narození dětí a další společensky uznávané mezníky partnerského soužití. Navíc, jak uvádí J. Uhláriková, spokojenost dítěte v rodině se odvíjí spíše od kvality jejich vnitřních mezilidských vztahů než od toho, jestli složení rodiny odpovídá zavedeným vzorcům. Děti vyrůstající v rodině pouze s jedním rodičem jsou ušetřeny vzájemných konfliktů mezi rodiči, kteří nemají mezi sebou vyrovnaný a láskyplný vztah a jejich dětství tak může být stejně pěkné a pohodové, jaké mají děti v úplných rodinách.

---

²⁹ JANIŠ, K. *Mládež – partnerství, manželství a rodičovství* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 87-90.

Na začátku tisíciletí plánovali mladí Češi spíš tradiční rodinu se sňatkem a dvěma dětmi. Jakou formu partnerského soužití plánují středoškoláci dnes? Kolik dětí chtějí mít? Má demografická křivka naděje na výraznější růst?

4 Volný čas

Chvilky, v kterých nemusíme plnit žádné úkoly a věnujeme se pouze sobě a svým zálibám jsou balzámem pro duši. Volný čas nám dává možnost odpočívat, uvolnit se, trávit čas příjemným způsobem a nabírat sílu na další povinnosti, které na nás čekají. Důležitým znakem volného času je to, že činnost v něm vykonávanou dělá člověk na základě svého svobodného rozhodnutí, nemusí tolik ustupovat přáním jiných. Záliby a koníčky nám pomáhají navazovat nová přátelství, být s lidmi, s kterými sdílíme stejné nadšení pro sport, kulturu, chovatelství, přírodu a další zájmové oblasti. Koníčky nás dokážou držet při životě v době obtížných životních situací. Pěkně a hodnotně trávený volný čas přispívá vysokou mírou k našemu dobrému duševnímu i fyzickému zdraví. I zarputilí odpůrci jakéhokoli jiného typu vzdělávání trpělivě vyhledávají informace, čtou knížky a navštěvují kurzy a semináře věnované jejich životní zálibě.

Volný čas lze definovat jako „*Čas, ve kterém se můžeme věnovat činností, které máme rádi, baví nás, přinášejí radost a uvolnění, chceme a můžeme je dělat.*“³⁰ Způsob trávení volného času je odrazem životního stylu a také hodnotové orientace člověka. Postoj k volnému času se formuje už v dětství, v původní rodině. Pokud rodina považuje volný čas za něco zbytečného až nepatřičného, je velmi pravděpodobné, že si dítě přeneso tento postoj nejenom do svého života, ale také do života své vlastní rodiny. Zájmy a záliby pomáhají člověku odpočívat, vzdělávat se a rozvíjet svou osobnost. V době životních krizí, jako jsou například ztráta partnera nebo práce, se díky nim jedinec dokáže lépe vyrovnat se stresem a dodávají mu sílu těžké období překonat.³¹

Volnočasové aktivity můžou být počátkem inovací ve společnosti. Například používání informačních technologií naráželo v minulosti na společenské i ekonomické bariéry. Využívání počítačů bylo spíš doménou mladých lidí a jejich volného času.

---

³⁰ HÁJEK, B.; HOFBAUER B.; PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2011, s. 68.

³¹ PÁVKOVÁ, J. (et al.) *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008, s. 28-29.

Krok za krokem se počítače rozšířily do celé společnosti a dnes jsou informační technologie neoddelitelnou a potřebnou součástí života všech lidí, institucí a výroby.³²

Co ovlivňuje způsob trávení volného času dětí a mládeže? Podle P. Saka³³ je to především rodina. Ta působí na dítě nejenom přímo, výchovou, důležitá je také její každodenní činnost. Mladý člověk prostřednictvím sociálního učení uskutečňuje a rozvíjí své zájmy a potřeby. Dítě a dospívající pozitivně profituje z ekonomického zázemí rodiny, což je často rozhodující zejména u činností vyžadujících dražší technické prostředky, hudební nástroje, sportovní náčiní a podobně. V rodinách se specifická oblast zájmů předává dalším generacím – nashromážděné vědomosti, dovednosti a kontakty pomáhají jedinci využít ve vysoké míře jeho vrozený talent. „*Rodina tedy funguje celou svou existencí, svým životem jako stimulator zájmového rozvoje osobnosti dítěte*“³⁴

Podle výzkumu z počátku devadesátých let, který srovnával mladé lidi z jedenácti evropských zemí a USA, mládež ze západní Evropy a Skandinávie kladla větší důraz na způsob odpočívání a trávení volného času, než mládež z bývalých komunistických zemí. Šetření z roku 2010 zabývající se postoji a hodnocením společnosti ukázalo, že pro dnešní české adolescenty, na rozdíl od předchozích generací, hodnota volnočasových a relaxačních aktivit vzrostla.³⁵

Jak tráví česká mládež svůj volný čas? V roce 1996 byl proveden výzkum frekvence 44 volnočasových aktivit u mládeže ve věku patnáct až třicet let. Z celé výzkumné skupiny byla při vyhodnocování vyňata ještě podskupina ve věku patnáct až osmnáct let. Nejfrekventovanější volnočasovou aktivitou mladých bylo sledování televize. V první čtveřici se pak umístily ještě poslech rozhlasu, poslech magnetofonu a CD a povídání si s přáteli. Nepříjemným zjištěním byla nízká frekvence a jednadvacátá pozice položky „*mimoškolní vzdělávání*“, které je velmi důležité pro zvyšování kvalifikace a schopnost obstát na náročném a dynamickém pracovním trhu. Mladí lidé se jí věnovali méně než jednou měsíčně, výsledek byl téměř shodný pro hlavní skupinu i mladší podskupinu.³⁶

---

³² SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 140.

³³ Tamtéž, s. 156.

³⁴ Tamtéž, s. 159.

³⁵ MACEK, P. *Být dospělým už mladé neláká*. Psychologie dnes, 2010, roč. 16, č. 5, s. 10-11.

³⁶ SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 142.

Podle dalšího výzkumu z let 2001 a 2003 bylo nejoblíbenější volnočasovou aktivitou mladých lidí opět sledování televize a videa. Srovnáním týdenního počtu hodin, které strávili mladí v letech 2001 a 2003 různými aktivitami bylo zjištěno, že mezi uvedenými lety došlo k nárůstu počtu hodin strávených u televize a nudou a nicneděláním. Naopak k poklesu došlo například u pohybových a sportovních aktivit. Změna u položky „*nicnedělání a nuda*“ z 1,83 hodiny týdně na 5,53 hodiny byla velmi nepříznivá, protože neschopnost nebo neochota věnovat se v době volna něčemu zajímavému může vést až k patologickému využívání volného času.³⁷

Volný čas pomáhá člověku odpočívat a nabírat sílu potřebnou pro překonávání životních překážek. Koníčky mají pozitivní vliv na rozvoj jedince a často iniciují společenský a vědecký pokrok, protože je lidé provozují s nadšením a nebojí se jít do nových, netradičních aktivit a řešení. Na trávení volného času má vliv původní rodina, životní hodnoty a styl. U finančně náročných koníčků je významným povzbuzujícím, nebo naopak limitujícím faktorem ekonomické a sociální zázemí. Výzkum z roku 2010 ukázal, že dnešní mladí lidé považují volnočasové aktivity za důležitější, než jejich rodiče a prarodiče. Bude mít tento postoj pozitivní vliv na volnočasové vzdělávání mladé generace? Budou mladí lidé počítat se vzděláváním v oblasti svých zájmů i přesto, že v šetření z roku 1996 si položka „*mimoškolní vzdělávání*“ na rozdíl od „*sledování televize*“ nevedla obzvláště úspěšně?

5 Celoživotní vzdělávání

Celoživotní vzdělávání je neoddelitelnou součástí osobního, sociálního i profesního života člověka. Velice často k němu dochází ve volném čase, je možné ho proto zařadit jako volnočasovou aktivitu, která má velmi kladný účinek i na pracovní kariéru jedince. V současnosti je celoživotní vzdělávání velmi žádaným společenským jevem. Další vzdělávání se nemusí nutně týkat pouze profese, běžné je i neméně důležité a povznášející vzdělávání v oblasti zálib a koníčků. Existuje mnoho způsobů jak se aktivně zapojit do systému celoživotního učení, jedná se například o různé neformální kurzy, rekvalifikační kurzy, školení, samostudium nebo i formální vzdělávání na všech stupních škol. Nabídka volnočasového vzdělávání je velmi široká

---

³⁷ ŽUMÁROVÁ, M. *Mládež a volný čas* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 53-54.

a díky internetu a dalším informačním médiím si každý může najít, co ho baví, těší, nebo co potřebuje pro svůj další kariérní růst. Pravda, vzdělávání se také stalo výnosným byznysem, a proto nemusí být pro každého úplně jednoduché zvolit to právě a pro něj přínosné.

Bohužel, po roce 2008, díky hospodářské krizi, soukromý trh se vzděláváním začal svůj rozmach brzdit – firmy i občané začali víc zvažovat své výdaje a náklady na vzdělání ale i kulturu začali snižovat jako první, protože jsou obecně považovány za věc, bez které se dá v životě obejít.

Podle M. Beneše³⁸ lze současný stav ve vzdělávání dospělých popsat následujícím způsobem:

- Hodnota a prestiž vzdělání má rostoucí tendence. Stát se na vzdělávání dospělých podílí jiným způsobem, než na vzdělávání dětí a mládeže, a proto se nedá mluvit o rovnosti nabídky pro všechny jednotlivce.
- Vzdělávání dospělých je částí personální strategie firem a společností a tím směřuje spíše do oblasti získávání kvalifikace a nových kompetencí, což znamená odklon od obecného a zájmového vzdělávání.
- Vzdělávání dospělých se stává komerční záležitostí a jeho trh neustále roste.
- Učení zvyšuje kvalitu životního stylu a stává se součástí konzumu.
- Rozvíjí se nové metody a obsahy vzdělávání.
- Změny ve vzdělávání dospělých jsou způsobované nejenom zvenku, díky rychlému rozvoji společnosti, ale také zevnitř, díky změnám hodnotových orientací jednotlivců.

Vzdělávání dospělých je v ekonomicky rozvinutých zemích jedinou rostoucí vzdělávací oblastí – jedná se hlavně o další odborné vzdělávání.

Dospělí jsou při celoživotním vzdělávání motivováni různě, jejich postoj je formován už v raném věku také na základě jejich vlastních zkušeností s učením, které někdy nemusí být úplně nejlepší. Výzkumy provedené v mnoha zemích pomohly vypracovat strukturu motivů dalšího vzdělávání:

---

³⁸ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 27-28.

- Společenský kontakt – potřeba přátelství, společných činností a potřeba zlepšení svého společenského statusu;
- snaha o nabytí prostoru prostého od každodenních starostí a frustrací;
- snaha o zlepšení profesních kompetencí, získání anebo udržení zaměstnání;
- účast na politickém a komunálním dění;
- vnější motivace – na žádost nebo doporučení zaměstnavatele, přátel, kariérních poradců apod.;
- kognitivní motivace – jedinec se vzdělává sám na základě svých osobních hodnot a postojů, je motivovaný vnitřně.

Mezi jednotlivými skupinami lidí jsou v motivaci k celoživotnímu vzdělávání poměrně velké rozdíly – záleží například na věku, pohlaví, životní situaci, socioekonomickém statusu anebo dosaženém vzdělání.³⁹

Součástí celoživotního učení je kromě profesního vzdělávání také vzdělávání zájmové, které je zaměřeno na volný čas. Nepřináší sice okamžitý odborný a ekonomický zisk, je ale velmi důležité pro kvalitní rozvoj osobnosti a v průběhu života se takto nabyté vědomosti můžou stát nepostradatelné i pro pracovní kariéru jedince. Dále existují „mezí“ vzdělávací oblasti, kde nelze přesně určit, jestli je vzdělávání odborné nebo zájmové, je to například výuka jazyků, informatika, získávání řidičského oprávnění a podobně.⁴⁰

Pokud jde o charakteristiku účastníků zájmového vzdělávání, převažují v něm hlavně ženy, dále lidé s vysokoškolským vzděláním a věkové kategorie s dostatkem volného času, zejména mládež. Potěšitelné je, že u tohoto druhu vzdělávání zájem neklesá s věkem, senioři zde představují díky množství volného času poměrně významnou skupinu.⁴¹

Jedno japonské přísloví říká, že „*Učení je jako plavání proti proudu – kdo přestane, začne se vracet zpátky*“. V některých profesních oblastech, například v informačních technologiích nebo v technických odvětvích, zastarávají vědomosti čím dál rychleji. Spoléhat na již nabyté vědomosti a kompetence je nežádoucí strategie

³⁹ BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008, s. 83-84.

⁴⁰ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 23.

⁴¹ Tamtéž, s. 131-133.

i přesto, že v aktuálním zaměstnání a v aktuálním čase nemusí zaměstnavatel požadovat žádné další znalosti nebo dovednosti. Rodiče a prarodiče současné generace možná nebyli vůbec za svůj život nuceni opustit své původní zaměstnání. Naproti tomu, například průměrný Američan vymění v dnešní době zaměstnavatele až jedenáctkrát. Díky vysoké konkurenci na pracovním trhu je neodmyslitelnou součástí pracovní kariéry flexibilita a profesní rozvoj. Firmy a zaměstnavatelé dávají přednost lidem, kteří jsou schopni potřebné kompetence nabídnout.⁴²

Nejdůležitější roli pro míru účasti člověka v celoživotním vzdělávání hraje úroveň původního vzdělání. Vzdělání ovlivňuje jakou práci a pozici jednotlivec získá. Čím je práce kvalifikovanější, tím jsou potřeby a možnosti dalšího vzdělávání vyšší. Kvalifikovaná práce posiluje a znásobuje rozdíly v míře účasti na dalším vzdělávání. Také platí, že v zemích s vyšší průměrnou mírou účasti na dalším vzdělávání je rozdíl mezi účastí jednotlivých sociálních skupin menší. V České Republice mají osoby s nejnižší kvalifikací až dvacetkrát menší příležitost zapojení se do dalšího vzdělávání než osoby s nejvyšší kvalifikací. Pro srovnání, ve vyspělých státech Evropské unie je tato příležitost menší pětkrát. Dalším negativním faktorem aktivní účasti v celoživotním vzdělávání je věk. Jeho vliv klesá s vyšší úrovní vzdělání, nejnižší je u jedinců s terciárním vzděláním.⁴³

Šetření v kraji Hradec Králové v roce 2004 (zpracováno 472 dotazníků) přineslo zajímavé výsledky týkající se cílů a plánů mládeže v oblasti celoživotního učení. 79,5% z dotázaných uvedlo, že se v dospělosti budou určitě nebo asi dál vzdělávat. 38,7 respondentů odpovědělo, že se budou vzdělávat určitě. Tyto výsledky se autorce jeví jako mírně pozitivní, i když pravděpodobně u určité části dotázaných došlo k úpravě jejich skutečného postoje směrem k postoji žádoucímu.

Vzhledem k nestálému trhu práce, regionálním rozdílům v poptávce po pracovní síle, zavádění nových technologií a možným subjektivním vlivům je velmi potřebné, aby byl postoj populace k získání nové odborné způsobilosti co nejvíce pozitivní. Na otázku „*Pokud nenajdu uplatnění ve své profesi, rozhodnu se pro rekvalifikaci pro jinou profesi*“ odpovědělo až 23,6% tázaných „*spíše ne*“ nebo „*určitě ne*“, což je výsledek spíše nepříznivý, protože celoživotním uplatněním v jedné profesi si dnes nemůže být

⁴² BRENNER, D.; BRENNER, F. *Poznejte své silné a slabé stránky*. Praha: Grada, 2008, s. 27.

⁴³ CZESANÁ, V. *Nerovnosti v účasti v dalším vzdělávání* in MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds.) *Nerovnosti ve vzdělání*. Praha: Slon, 2010, s. 373-374.

jistý vůbec nikdo. Důvodem nemusí být jenom náročný trh práce, člověku můžou bránit ve vykonávání jeho původního povolání také důvody rodinné nebo zdravotní.⁴⁴

Názory odborníků na celoživotní vzdělávání jsou vesměs kladné a vnímají ho jako duševní a profesní potřebu moderního člověka. Pokud jde o účast státu na dalším vzdělávání dospělých, nedá se mluvit o koncepci podporující stejnou mírou všechny jednotlivce v české společnosti. Účast příslušníků některých sociálních skupin na tomto tak potřebném typu vzdělání je málo pravděpodobná – jedná se hlavně o lidi s nízkou kvalifikací. Největší zájem o celoživotní vzdělávání mají osoby spíše mladší, s vysokou úrovní vzdělání původního a vysokou kvalifikací. Speciální oblastí dalšího vzdělávání je zájmové vzdělávání, jehož výsledkem sice není okamžitý ekonomický přínos, podílí se ale na příznivém rozvoji osobnosti. Potěšitelné je, že u tohoto vzdělávání neklesá pravděpodobnost účasti jednotlivců s věkem.

Šetření zájmu mládeže o další vzdělávání a rekvalifikaci po roce 2000 ukázalo, že zhruba osmdesát procent mladé populace s nimi ve své dospělosti počítá. I. Jedličková považuje zjištěný postoj k dalšímu vzdělávání za spíš příznivý a naopak, postoj mládeže k rekvalifikaci za spíš nepřiznivý. Jelikož rekvalifikace a vzdělávání jsou velmi úzce propojeny, žádný z výsledků není příliš optimistický. Navíc, dvacet procent mládeže neuvědomujících si rychlost společenských změn, náročnost a proměnlivost pracovního trhu a potřebu se neustále učit a přizpůsobovat může v budoucnu znamenat pro společnost sociální problém a ekonomickou zátěž.

Budou dnešní mladí lidé dostatečně optimističtí a budou plánovat své další vzdělávání bez ohledu na současnou ekonomickou situaci a poměrně nízké reálné mzdy v České republice?

6 Kariéra

Prvotním úkolem pracovní činnosti je ekonomické zajištění jedince a jeho rodiny. Nicméně, práce a kariéra slouží i jako prostředek seberealizace a v ideálním případě přispívá k naplněnému a plnohodnotnému života každého z nás. Základy pro budování kariery jsou položeny už v raném dětství, kdy dítě pod vlivem nejbližší rodiny

⁴⁴ JEDLIČKOVÁ, I. *Mládež a profesní příprava* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 44-46.

začíná rozvíjet své zájmy a schopnosti. Po nástupu do školy pomáhá rodině s výchovou a vzděláváním dítěte náš vzdělávací systém prostřednictvím pedagogických pracovníků a sítě státních a soukromých zařízení. Stupeň dosaženého vzdělání a jeho kvalita mají vliv na kariéru a tím i na sociální a ekonomický status jedince. V české kultuře existují dva rozhodující momenty, kdy každý mladý člověk musí udělat rozhodnutí týkající se jeho studia a pracovního života. Samozřejmě, své rozhodnutí pak může kdykoli později změnit. V patnácti letech si vybírá střední školu a po dokončení střední školy volí mezi dalším studiem a nástupem do zaměstnání. V posledních desetiletích mají studenti opouštějící střední školu na výběr i další, méně tradiční alternativy, jako například pobyt v cizině, ať už pracovní nebo studijní, práci v pozici dobrovolníka a další. Bohužel, poměrně novou alternativou, většinou nedobrovolnou, je „být nezaměstnaný“.

Podle údajů Českého statistického úřadu⁴⁵ z roku 2012 týkající se vzdělání obyvatelstva ve věku patnáct a více let (Výběrové šetření pracovních sil) bylo v České republice:

- 15,6% obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání;
- 34,8% obyvatel se středním vzděláním bez maturity;
- 33,7% obyvatel se středním vzděláním s maturitou;
- 15,7% obyvatel s vysokoškolským vzděláním.

Skupina obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání patří na trhu práce k nejohroženějším. Poměrně znepokojivý je fakt, že pokud rozdělíme respondenty šetření na ženy a muže, procentuální podíl žen se základním vzděláním a bez vzdělání byl až 19,6%, kdežto podíl mužů pouze 11,3%.

Údaje Českého statistického úřadu⁴⁶ o nezaměstnanosti podle úrovně dosaženého vzdělání – průměr roku 2012:

• Počet nezaměstnaných celkem	366,9 tisíc;
• se základním vzděláním	83,4 tisíc;
• se středoškolským vzděláním bez maturity	157,3 tisíc;
• se středoškolským vzděláním s maturitou	96,0 tisíc;

⁴⁵ ČSÚ, *Věk a vzdělání populace* [online]. 2013 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil.

⁴⁶ ČSÚ, *Nezaměstnanost podle úrovně vzdělání a věku* [online]. 2013 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/3115-13>.

- s vysokoškolským vzděláním 30,2 tisíc.

Vzhledem k výše uvedenému procentuálnímu poměru lidí se základním vzděláním a vzděláním středoškolským bez maturity je z tabulky zřejmé, že zástupci těchto dvou skupin mají se získáním a udržením zaměstnání problém nejčastěji.

Ve srovnání s ostatními členskými státy Evropské unie byla nezaměstnanost v České republice poměrně nízká – 6,7%, EU průměr byl ve stejném období 10,7%. Alarmující je počet nezaměstnaných mladých lidí do pětadvaceti let – 18,8% v Čechách a průměr EU činil až 23,2% (data za prosinec 2013).⁴⁷ Dlouhodobější nezaměstnanost v mladém věku, kdy si jedinec buduje pracovní návyky, nepředstavuje úplně ideální začátek pracovní kariéry. Nejméně žádoucí je pro příslušníky mladé generace stav „*nestuduje, práci nemá a ani si ji nehledá*“.

A jak dopadlo vzdělávání v České republice v OECD mezinárodním srovnání (OECD Indicators 2012).⁴⁸ Pro ilustraci, v následující **Tabulce 1** jsou uvedeny tři vybrané indikátory, v kterých si náš stát vede opravdu špatně:

Tabulka č. 1: Vzdělání – srovnání OECD 2012, vybrané indikátory

Indikátor	ČR	Průměr OECD	Umístění ČR
Výdaje na vzdělání (% HDP)	4,8	6,2	33. z 37 zemí
Výdaje na vzdělání (% veřejných výdajů)	9,8	13,0	30. z 32 zemí
Obyvatelé 25-64 let s dokončeným vysokoškolským vzděláním (%)	17	31	32. z 41 zemí

Největším problémem úspěšného kariérního startu mladého člověka bývá **nerozhodnost** při výběru povolání a také **nereálnost výběru** povolání. Podle Š. Vendela⁴⁹ existují tři kategorie nerozhodnosti při volbě povolání. Nejméně závažnou kategorií nerozhodnosti je tzv. *nerozhodnutost*. Mladý člověk váhá, nedovede se rozhodnout mezi několika možnostmi a svá rozhodnutí mění. Jedná se ale o dočasný stav a není nutné ho považovat za negativní jev. Může to znamenat například to, že žák

⁴⁷ EUROSTAT, *Euroindicators December 2013* [online]. 2014 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31012014-AP/EN/3-31012014-AP-EN.PDF.

⁴⁸ OECD, *Education at a Glance 2012: Key facts – Czech Republic* [online]. 2012 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/edu/bycountry/czechrepublic/>.

⁴⁹ VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008, s. 103-105.

nebo student pečlivě zvažuje své možnosti, chce lépe poznat sám sebe a mít víc informací o příslušném povolání. Daleko závažnějším problémem pro kariéru jsou *vývojová nerozhodnost a chronická nerozhodnost*. Vývojová nerozhodnost je charakteristická pro nezralé žáky, neaktivní, často s horšími studijními výsledky a bez koníčků. Může se jednat také o zanedbané děti bez pozitivních rodičovských vzorů. Chronická nerozhodnost je zapříčiněná nesprávnou funkcí některých psychologických pochodů – mladý člověk je příliš úzkostný a není schopen zvládnout úkoly, které z kariérního vývoje vyplývají. Tento typ nerozhodnosti se v čase nezlepšuje.

Při volbě povolání potřebuje mladý člověk brát ohled nejenom na své schopnosti, dovednosti a zájmy, musí se také vypořádat s požadavky trhu práce. Tento nelehký úkol může vyústit v nereálnou volbu. Nejčastěji je volba nereálná z následujících důvodů:

- Mladý člověk nemá pro zvolené studium dostatek schopností;
- žák nesplňuje prospěchové požadavky ve zvoleném oboru;
- přestože je obor velmi populární a žádaný, počet přijímaných uchazečů je nízký;
- zdravotní omezení.

Překonat ulpívání na nerealistické aspiraci může mladému člověku pomoci profesionální kariérní poradce. Ten by měl svému klientovi kromě podpory a povzbuzení poskytnout také cenné rady a informace týkající se stávající situace na pracovním trhu.⁵⁰

V České republice je v současné době zhruba 15,6 procenta obyvatel se základním vzděláním nebo bez vzdělání. Naprosto alarmující je vysoký podíl jedinců se základním vzděláním a bez vzdělání v ženské části populace, až 19,6 procenta. V době, kdy tyto ženy pečují o malé děti, je jejich šance najít si práci velmi malá. V porovnání s průměrem Evropské unie byla nezaměstnanost v České republice v roce 2013 spíše nižší. Výdaji na vzdělání a počtem vysokoškolsky vzdělaných lidí se náš stát zařadil na chvost srovnávacího žebříčku států OECD.

Překážkou v začátcích pracovní kariéry bývají u mladých lidí nerozhodnost a nereálnost při výběru povolání. Rozpor mezi požadavky pracovního trhu a přáním

---

⁵⁰ VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008, s. 115.

a zájmy mladého člověka může pomoci překlenout dobře zvolený kariérní poradce nebo psycholog. Nasměrování kariéry směrem, který je v souladu se situací na pracovním trhu, sice může pozitivně ovlivnit postavení jedince na trhu práce a lépe ho ekonomicky zajistit, otázkou ale zůstává, jestli práce v oboru, který člověka netěší a dělá ho „jen pro peníze“ je skutečným přínosem pro jednotlivce a tím i pro celou společnost.

Jaké kariérní cíle si kladou naši současní středoškoláci? Radí se při plánování a vytváření cílů z oblasti studia, práce a kariéry s odborníkem, který je přiměřeně zhodnotit svou volbu z jiného úhlu pohledu, nebo se rozhodují sami?

Díky rozvoji abstraktního myšlení a dovednosti vytvářet hypotézy je mladý člověk v období adolescence schopný přemýšlet o své budoucnosti, plánovat a stanovovat si dlouhodobé cíle. V této etapě života se každý jedinec začíná víc zajímat o širší okolí, odpoutává se od rodiny a orientuje se na kamarády a spolužáky z vrstevnických skupin. Systém postojů a hodnot, formovaný zejména vlivem rodiny, školy, vrstevníků a médií, postupně dozrává.

Dnešní mladá generace vyrůstá v prostředí dynamických změn v oblasti sociální i ekonomické. Rodina ztrácí svůj tradiční charakter, velký počet dětí se rodí do rodin, kde partnerství rodičů nebylo potvrzeno sňatkem a také mnoho dětí žije pouze s jedním z rodičů. Nejdůležitější pro spokojený a hodnotný vývoj dítěte je kvalita vztahů uvnitř rodiny a je jedno, jakou formu partnerského soužití rodiče zvolí.

Ekonomická nestabilita a finanční krize posledních let zvyšují tlak na pracovní trh a kladou vysoké požadavky na kvalifikaci, schopnosti, dovednosti, kompetence a přizpůsobivost těch, kteří se snaží práci získat, nebo si jí udržet. Zlepšit svou pozici na trhu práce pomáhá člověku jednak kvalitní vzdělání, ale také chuť neustále pracovat na rozvoji své osobnosti a vzdělávat se i po absolvování střední či vysoké školy.

Velkou výhodou při zvládání běžných životních situací a problémů je schopnost uvolnit se, regenerovat a smysluplně trávit volný čas. Zájmy a koníčky patří k příjemným stránkám života – zlepšují fyzickou a psychickou kondici a pozitivně přispívají k formování osobnosti každého z nás.

II PRAKTICKÁ ČÁST

7 Výzkumné šetření

Předmětem mého výzkumného šetření byly životní, rodinné a profesní cíle současných studentů středních škol z regionu Tábor. Znat cíle, plány, aspirace a postoje mladých lidí na startu jejich profesní kariéry nebo na startu jejich terciárního vzdělávání nám dává odpověď, kam mladá generace a tím i celá společnost směřuje. Zjištění postojů mládeže k otázkám partnerství, rodičovství, vzdělávání, cestování a podobně poskytuje zpětnou vazbu všem rodičům, pedagogům a vychovatelům a odpovídá na otázku, jestli bylo jejich výchovné a vzdělávací působení úspěšné.

7.1 Výzkumný problém a cíl výzkumného šetření

Na základě zadání mé bakalářské práce byly výzkumnými problémy následující otázky:

1. Jaké jsou profesní cíle žáků po ukončení střední školy?
2. Jaký mají mladí lidé postoj k celoživotnímu vzdělávání?
3. Jaký je vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich dětí k celoživotnímu vzdělávání?
4. Jaké jsou preference žáků středních škol v oblasti cestování a bydlení?
5. Využívají mladí lidé při rozhodování o své kariéře pomoc odborníků?
6. Jaké mají mladí lidé cíle v oblasti partnerství a rodičovství?

Cílem mého výzkumného šetření bylo zmapovat aktuální cíle mladých lidí na Tábořsku a vyslovit doporučení pro rodiče a vychovatele týkající se pozitivního ovlivňování postojů mládeže k některým životním situacím a společenským problémům. Znalost plánů a aspirací nejmladší generace poskytuje obraz o současném stavu celé společnosti a pomáhá nasměrovat snahu pedagogů a ostatních dospělých lidí působících ve výchovném a vzdělávacím procesu správným směrem.

7.2 Metodologie a organizace výzkumu

Po zvážení cílů výzkumného šetření a výzkumných problémů byl zvolen kvantitativní přístup a potřebná data byla získána pomocí dotazníku s patnácti položkami, čtrnácti uzavřenými a jednou polozavřenou. Dotazníky zadávali osobně učitelé středních škol svým žákům a díky tomu byla výtěžnost dotazování velmi vysoká. Dotazování bylo anonymní a respondenti byli o této skutečnosti ujištěni v úvodu dotazníku. Některé položky byly zadány kvůli zachování pohody respondentů jako polytomické, vzhledem k velikosti výzkumného vzorku pak byly vyhodnoceny jako dichotomické – odpovědi *Určitě ano* a *Asi ano* a také *Určitě ne* a *Asi ne* byly sloučeny pouze do dvou skupin, *Ano* a *Ne*. Položka č. 11 nebyla vyhodnocena a její funkce byla pouze přorientovat respondenty z oblasti kariéry a cestování do oblasti rodiny a partnerských vztahů.

Výzkumný vzorek

Po sestrojení dotazníku byl proveden krátký prvotní průzkum s několika mými studenty z večerní jazykové školy a po jeho vyhodnocení jsem stanovila základní kritéria pro volbu výzkumného vzorku a období, kdy bude dotazování realizováno. Prvotního průzkumu ve formě rozhovoru o položkách dotazníku se účastnili stávající žáci posledních ročníků středních škol, a to tříletých učebních oborů i čtyřletých oborů s maturitou. Na základě těchto rozhovorů jsem usoudila, že nebudu výzkumný vzorek, vzhledem k jeho předpokládané velikosti, dále dělit podle délky studia a způsobu jeho zakončení, protože všichni účastníci prvotních pohovorů projevovali dostatečnou rozhodnost a zralost týkající se jejich dalšího života.

Vlastní výzkumný vzorek pak tvořili výhradně studenti posledních ročníků středních škol, u kterých se předpokládá, že zhruba v měsíci březnu už jsou rozhodnutí, co budou dělat po úspěšném absolvování jejich současného studia. Dotazování proběhlo v posledním týdnu měsíce března 2014. Jednalo se o tři odborné střední školy v Táboře, odborné školy byly zvoleny proto, že jejich absolventi získávají odbornou kvalifikaci a tudíž je u nich pravděpodobnější nástup do práce hned po dokončení studia, než u žáků gymnázií. Výběr byl tedy záměrný, provedený na základě průměrných

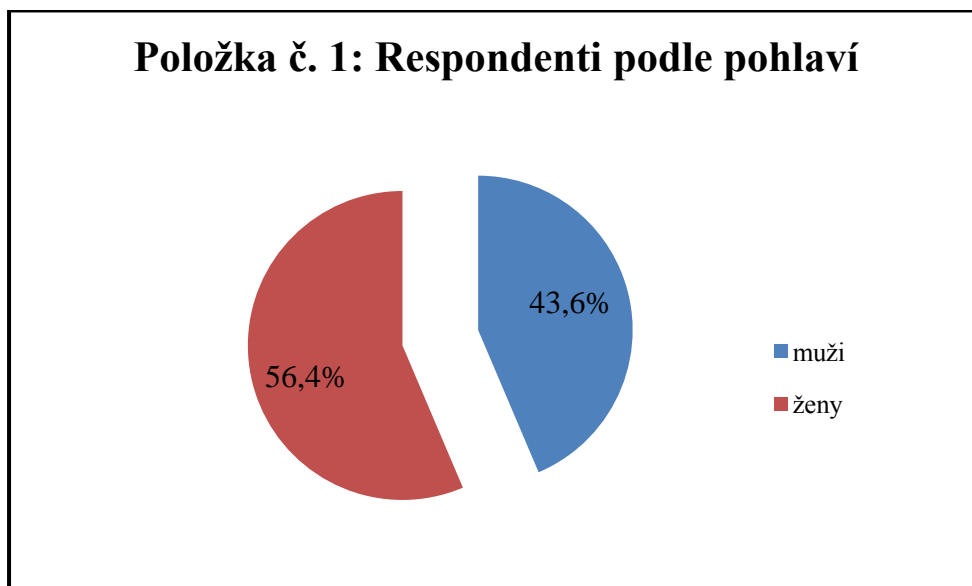
jednotek.⁵¹ Celkový počet vyhodnocených dotazníků byl **117** a příslušné střední školy byly osločovány se záměrem získat do výzkumného vzorku vyrovnaný počet děvčat a chlapců.

8 Vyhodnocení a interpretace výzkumu

8.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Jednalo se o žáky středních škol v regionu Tábor, počet vyhodnocených dotazníků byl 117, respondentům bylo v době, kdy dotazování probíhalo, sedmnáct až devatenáct let. Položka 1 byla zaměřena na zjištění poměru jednotlivých pohlaví ve výzkumném vzorku. Celkový počet mužů byl 51 a celkový počet žen byl 66, čili 43,6% mužů a 56,4% žen. Tento vzájemný poměr obou pohlaví byl ideálním východiskem pro genderové srovnávání v mém výzkumném šetření.

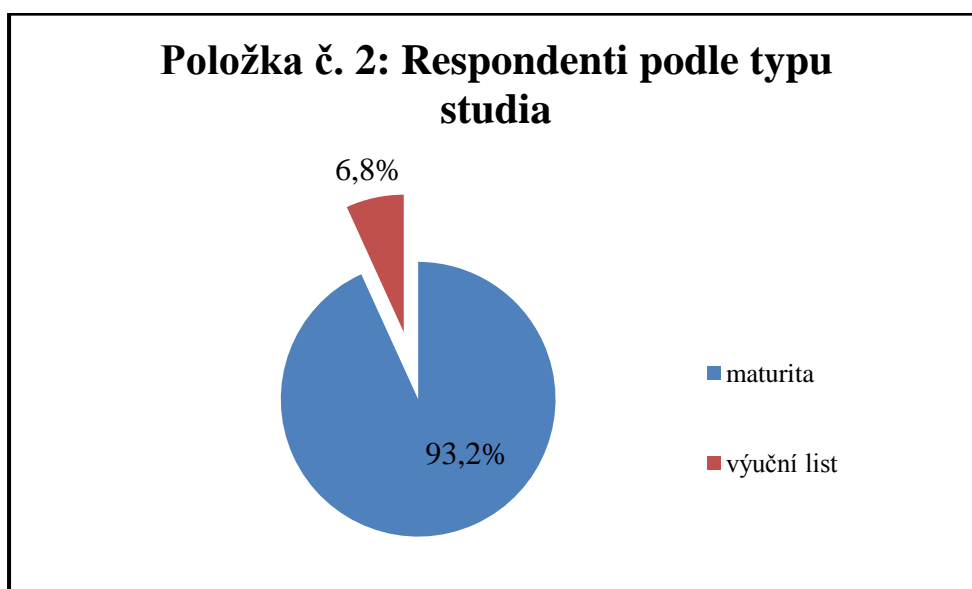
Graf č.1: Položka 1 – Rozložení respondentů podle pohlaví (%)

⁵¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 22.

Položka 2 zjišťovala, na jakém typu střední školy dotazovaní žáci studují. V celém výzkumném vzorku bylo 109 (93,2%) respondentů v maturitním studiu a 8 (6,8%) respondentů v studiu zakončeném výučním listem.

Graf č.2: Položka 2 – Respondenti podle typu studia (%)

Položka 3 „*Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání tvých rodičů?*“ byla zaměřena na jednu z charakteristik rodinného zázemí dotazovaných studentů. Dosažené vzdělání rodičů má často významný vliv na postoj celé rodiny k studiu a celoživotnímu vzdělávání. Výsledky jsou shrnuté v Tabulkách 2 a 3:

Tabulka č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů

Nejvyšší dosažené vzdělání	Matka	Otec	Oba rodiče
Základní škola	1	3	4
SŠ výuční list	51	50	101
SŠ maturita	47	37	84
Vyšší odborná škola	3	2	5
Vysoká škola	13	17	30
Nevím	2	8	10
Celkem	117	117	234

Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (%)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Matka (%)	Otec (%)	Oba rodiče (%)
Základní škola	0,9	2,6	1,7
SŠ výuční list	43,5	42,8	43,2
SŠ maturita	40,2	31,6	35,9
Vyšší odborná škola	2,6	1,7	2,1
Vysoká škola	11,1	14,5	12,8
Nevím	1,7	6,8	4,3
Celkem	100,0	100,0	100,0

Rozložení dosaženého vzdělání v rodičovské generaci mého výzkumného vzorku neodpovídalo údajům Českého statistického úřadu⁵² týkajících se vzdělání celé populace, obyvatelů bez vzdělání nebo se základním vzděláním je v celé České republice až 15,6%.

8.2 Profesní cíle

Výzkumná otázka 1: „Jaké jsou profesní cíle žáků po ukončení střední školy?“

U položky 4 „*Jaké jsou tvoje plány po skončení střední školy?*“ získala nejvíc odpovědí možnost „*Půjdu dál studovat*“, zvolilo jí až 90 (76,9%) respondentů, 56 (84,8%) žen a 34 (66,7%) mužů. Dotazovaní nebyli požádáni, aby další studium blíže specifikovali.

Na druhé pozici skončila možnost „*Najdu si práci*“, v celém souboru jí zvolilo 15 (12,8%) respondentů, z toho 6 (9,1%) žen a 9 (17,6%) mužů.

Možnost „*Jiné (popiš pár slovy)*“ skončila na posledním místě. Zvolilo jí celkem 12 (10,3%) respondentů, a to 4 (6,1%) ženy a 8 (15,7%) mužů. Pouze dva žáci, kteří zvolili variantu „*Jiné*“ uvedli, že se ještě nerozhodli. To znamená, že koncem měsíce března, kdy byly dotazníky zadávány, měla naprostá většina mládeže ve výzkumného vzorku jasné představy o své nejbližší studijní nebo pracovní kariéře. Čtyři respondenti uvedli u této varianty, že sice nastoupí do práce, ale že mají zájem

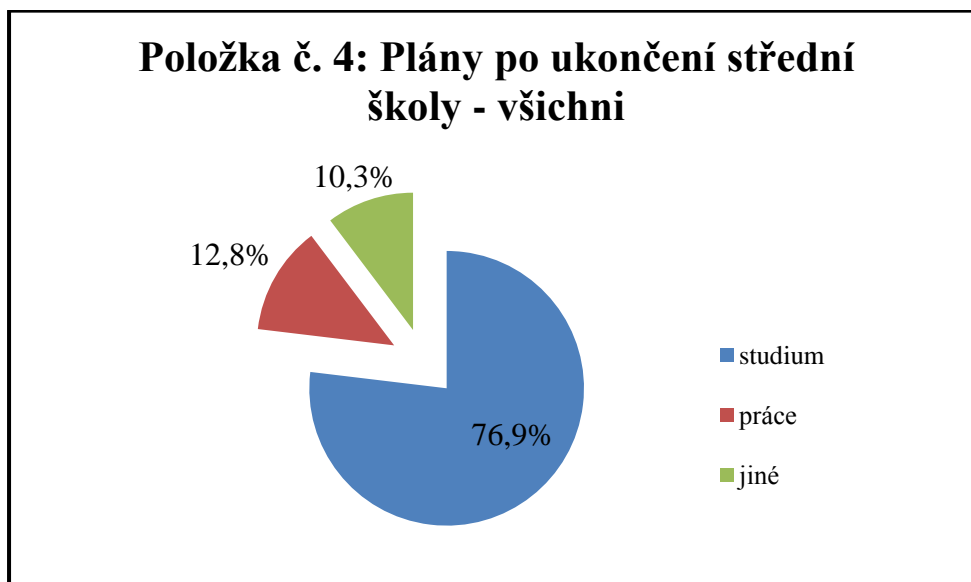
⁵² ČSÚ, *Věk a vzdělání populace* [online]. 2013 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil.

o dálkové studium. Podle získaných odpovědí se plány mladých lidí ve výzkumném vzorku jeví z hlediska vzdělávání jako velmi pozitivní.

Tabulka č. 4: Plány po ukončení střední školy

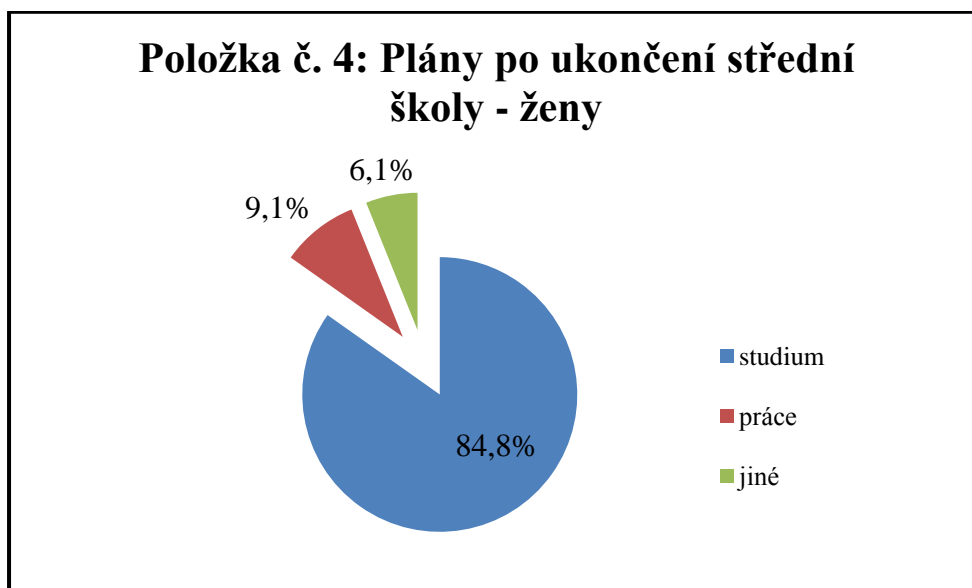
	Všichni	Ženy	Muži
Studium	90	56	34
Práce	15	6	9
Jiné	12	4	8
Celkem	117	66	51

Graf č. 3: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy – všichni (%)

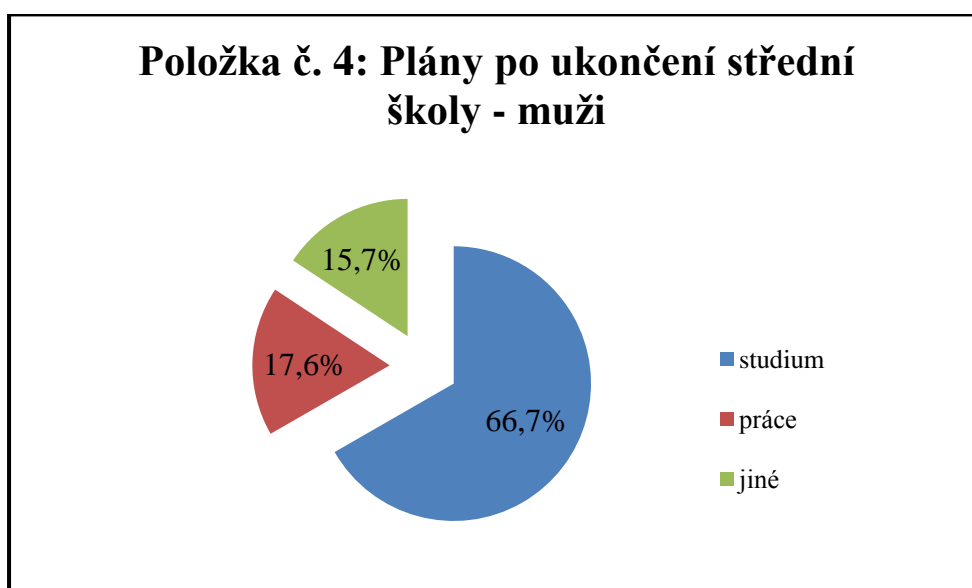

Srovnání Grafu 3 (Plány po ukončení střední školy – všichni) s Tabulkou 3 (Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů) ukázalo, že mladí lidé mají zájem vystoupit na žebříčku vzdělávání výš než jejich rodiče. Generace potomků bude zřejmě startovat svou životní a profesní kariéru s vyšším dosaženým vzděláním než generace jejich rodičů.

Graf č. 4: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy ženy (%)

Graf č. 5: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy – muži (%)

Odpověď na výzkumnou otázku č. 1 „Jaké jsou profesní cíle žáků po ukončení střední školy?“ : 76,9% žáků půjde dál studovat, 12,8% žáků si najde práci a 10,3% žáků má jiné plány.

8.3 Postoj k celoživotnímu vzdělávání

Výzkumná otázka 2: „Jaký mají mladí lidé postoj k celoživotnímu vzdělávání?“

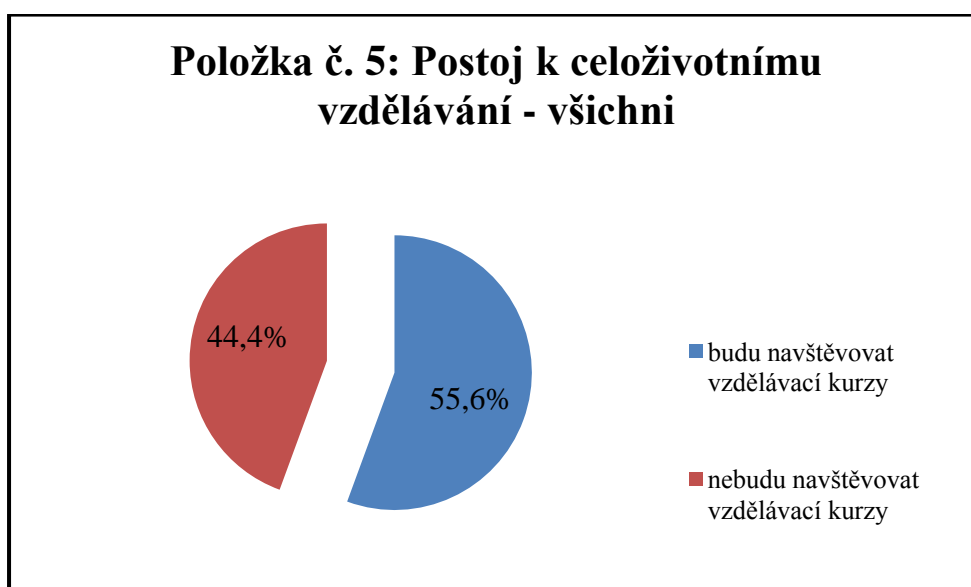
U položky 5 „Myslíš si, že budeš v dospělosti navštěvovat vzdělávací kurzy?“ odpovědělo kladně celkem 65 (55,6%) respondentů, a to 39 (59,1%) žen a 26 (51,0%) mužů. Záporně odpovědělo 52 (44,4%) dotazovaných, z toho 27 (40,9%) žen a 25 (49,0%) mužů.

Výsledek se nedá považovat za pozitivní, ochota ke vzdělávání a opakovaným rekvalifikacím přispívá k větší konkurenceschopnosti jedince na pracovním trhu. Nově nabyté schopnosti a dovednosti pomáhají člověku přizpůsobit se technologickému pokroku a dalším změnám ve společnosti.

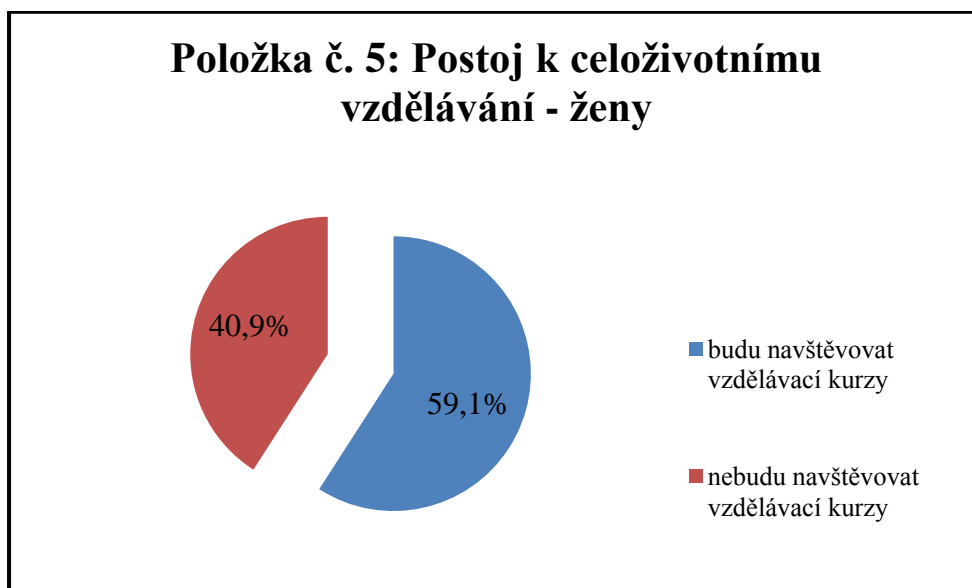
Tabulka č. 5: Postoj k celoživotnímu vzdělávání

	Všichni	Ženy	Muži
Budu navštěvovat vzdělávací kurzy	65	39	26
Nebudu navštěvovat vzdělávací kurzy	52	27	25
Celkem	117	66	51

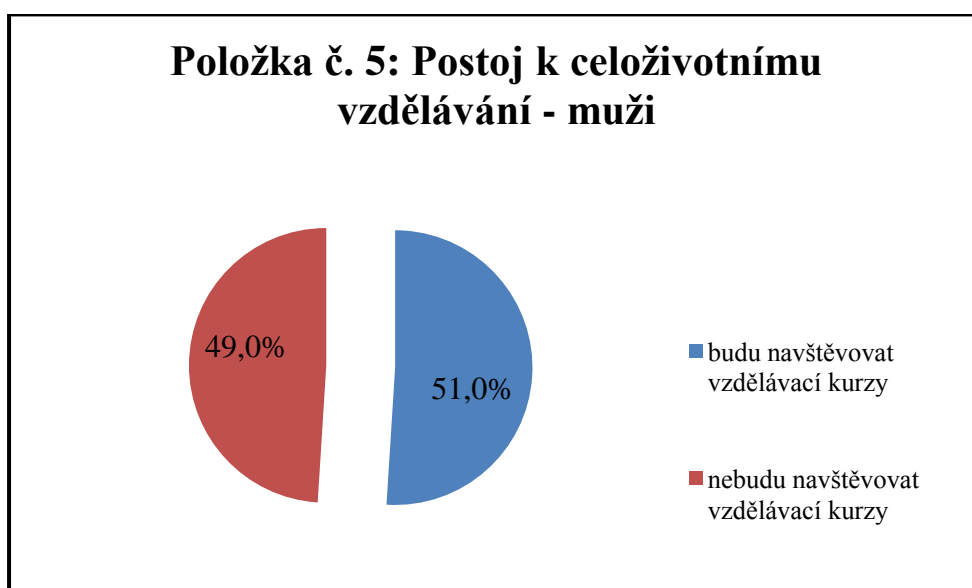
Graf č. 6: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – všichni (%)

Graf č. 7: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – ženy (%)

Graf č. 8: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – muži (%)

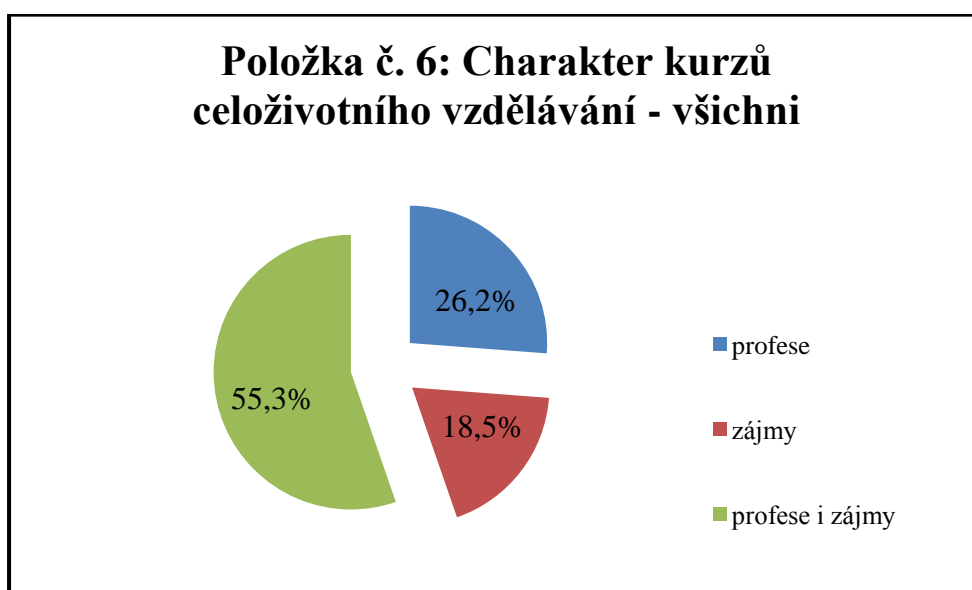

Na položku 6 „Vzdělávací kurzy budu v dospělosti volit v oblasti: a) své profese, b) svých zájmů, c) své profese i zájmů“ odpovídali pouze respondenti, kteří u předcházející položky uvedli, že se v dospělosti vzdělávat budou (n = 65). Vzdělávat se v dospělosti v oblasti profese hodlá 17 (26,2%) respondentů, v oblasti zájmů 12 (18,5%) a v oblasti profese i zájmů 36 (55,3%) respondentů.

Tabulka č. 6: Charakter kurzů celoživotního vzdělávání

	Všichni
Profese	17
Zájmy	12
Profese i zájmy	36
Celkem	65

Graf č. 9: Položka 6 – Plánovaná oblast celoživotního vzdělávání – všichni (%)

Odpověď na výzkumnou otázku č. 2 „Jaký mají mladí lidé postoj k celoživotnímu vzdělávání?“ : 55,6% žáků středních škol se hodlá v dospělosti vzdělávat, 44,4% se vzdělávat nechce. Ti, co se plánují dál vzdělávat, preferují zejména kurzy z oblasti profese i zájmů (55,3%), dále pak kurzy z oblasti profese (26,2%) a na posledním místě skončila možnost vzdělávání v oblasti zájmů (18,5%).

8.4 Účast rodičů ve vzdělávacích kurzech

Výzkumná otázka 3: „Jaký je vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich dětí k celoživotnímu vzdělávání?“

U položky 7 „Navštěvoval aspoň jeden z tvých rodičů v posledních dvou letech nějaký vzdělávací kurz? (Například rekvalifikační, jazykový, počítačový, svářečský,

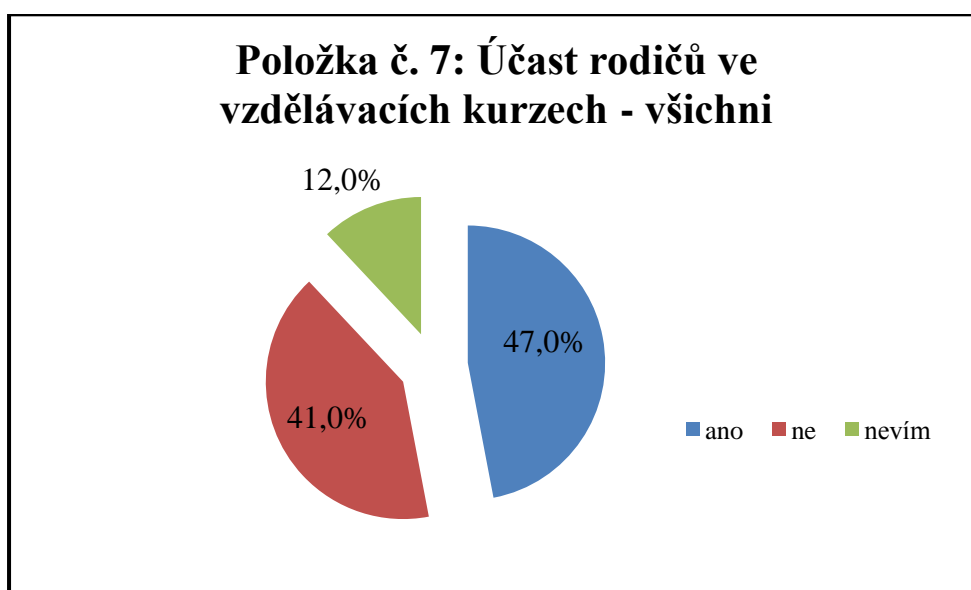

zájmový kurz a podobně“ odpovědělo 55 (47,0%) respondentů „ano“, 48 (41,0%) „ne“ a 14 (12,0%) zvolilo variantu „nevím“.

Tabulka č. 7: Účast rodičů ve vzdělávacích kurzech

	Všichni
Ano	55
Ne	48
Nevím	14
Celkem	117

Graf č. 10: Položka 7 – Účast aspoň jednoho z rodičů ve vzdělávacích kurzech v posledních dvou letech – všichni (%)

Vztah mezi účastí rodičů v kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání znázorňují Tabulky 8 a 9. Respondenti, kteří u položky 7 odpověděli „Nevím“, nebyli do vyhodnocení zahrnuti (n = 103).

Tabulka č. 8: Vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání (kladný postoj ANO, záporný postoj NE)

	Děti postoj ANO	Děti postoj NE	Celkem
Rodiče účast ANO	34	21	55
Rodiče účast NE	21	27	48
Celkem	55	48	103

Tabulka č. 9: Vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání (kladný postoj ANO, záporný postoj NE) vyjádřeno v %

(%)	Děti postoj ANO	Děti postoj NE	Celkem
Rodiče účast ANO	33,0	20,4	53,4
Rodiče účast NE	20,4	26,2	46,6
Celkem	53,3	46,6	100,0

Z Tabulek 8 a 9 vyplývá, že shoda mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání byla dosažena častěji, v 61 případech (59,2%), a neshoda v 42 případech (40,8%).

Odpověď na výzkumnou otázku č. 3 „Jaký je vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich dětí k celoživotnímu vzdělávání?“: Ve výzkumném vzorku se 103 respondenty ovlivnila účast rodičů ve vzdělávacích kurzech postoj jejich potomků kladně v 33,0% případů, neúčast rodičů ovlivnila postoj potomků záporně v 26,2% případů. Žádný vzájemný vztah nebyl nalezen u 40,8% případů.

8.5 Cestování a bydlení

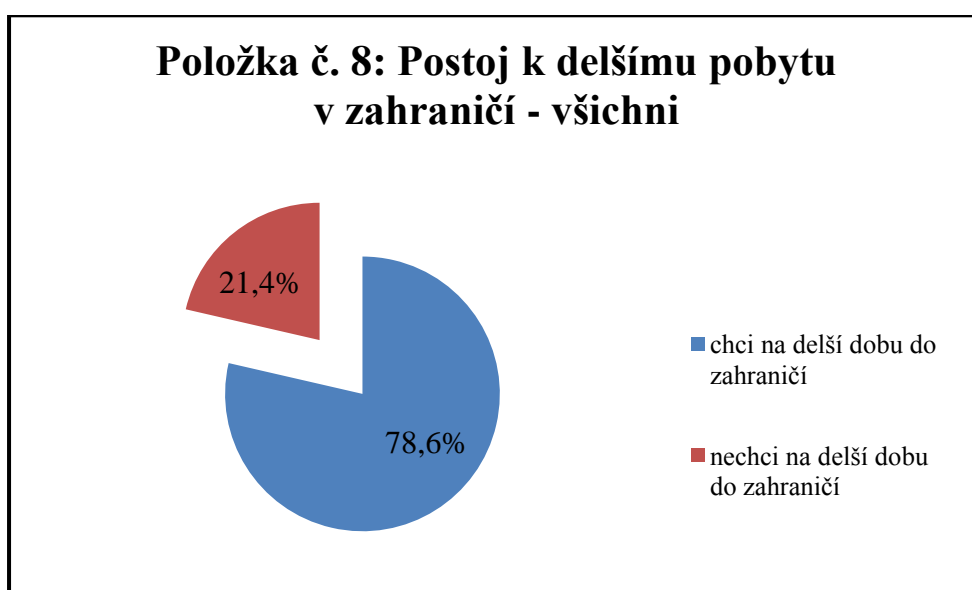
Výzkumná otázka 4: Jaké jsou preference žáků středních škol v oblasti cestování a bydlení?

U položky 8 „Chtěl/ a bys v budoucnu strávit delší čas (3 měsíce a více) v zahraničí?“ odpovědělo kladně až 92 (78,6%) respondentů, konkrétně 52 (78,8%) žen a 40 (78,4%) mužů – genderový rozdíl mezi postoji k delšímu pobytu v zahraničí byl minimální.

Tabulka č. 10: Postoj k delšímu pobytu v zahraničí

	Všichni	Ženy	Muži
Chci na delší dobu do zahraničí	92	52	40
Nechci na delší dobu do zahraničí	25	14	11
Celkem	117	66	51

Graf č. 11: Položka 8 – Chci/ Nechci v budoucnu strávit delší čas (3 měsíce a více) v zahraničí – všichni (%)

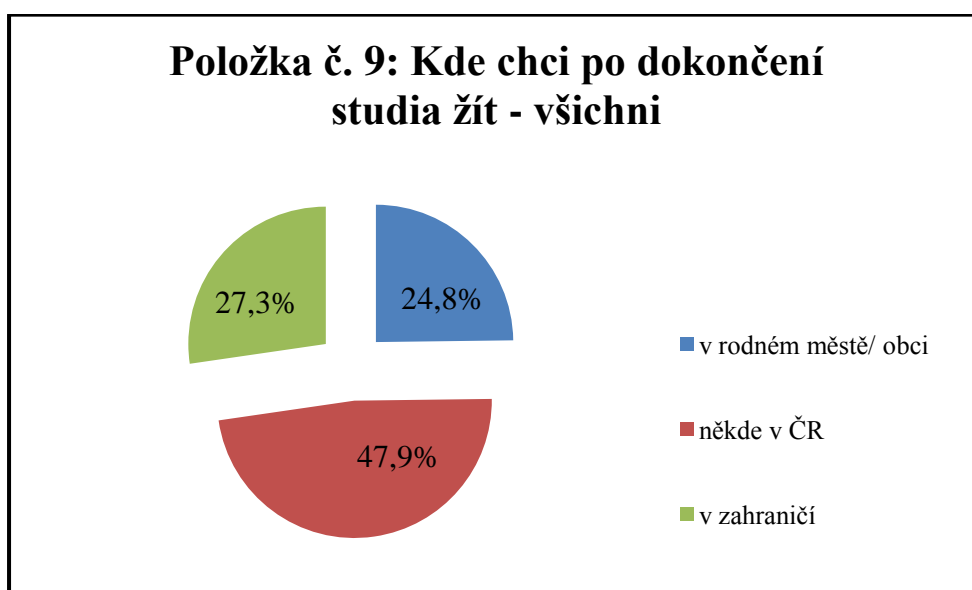
Odpověď na první část výzkumné otázky č. 4 „*Jaké jsou preference žáků středních škol v oblasti cestování?*“: 78,6% respondentů z výzkumného vzorku plánuje v budoucnu pobýt více než tři měsíce v zahraničí, 21,4% respondentů delší pobyt mimo Českou republiku neplánuje.

U položky 9 „*Kde bys chtěl/ a po dokončení studia žít?*“ byla nejčastěji volenou variantou odpověď „*někde v České republice*“, vybralo jí 56 (47,9%) respondentů, z toho 35 (53,0%) žen a 21 (41,2%) mužů. Druhou nejčastěji volenou variantou bylo „*v zahraničí*“, v celém výzkumném vzorku se jednalo o 32 (27,3%) respondentů, z toho 14 (21,2%) žen a 18 (35,3%) mužů. Na posledním místě skončila volba „*ve svém rodném městě nebo obci*“ – vybralo jí 29 (24,8%) respondentů, a to 17 (25,8%) žen a 12 (23,5%) mužů.

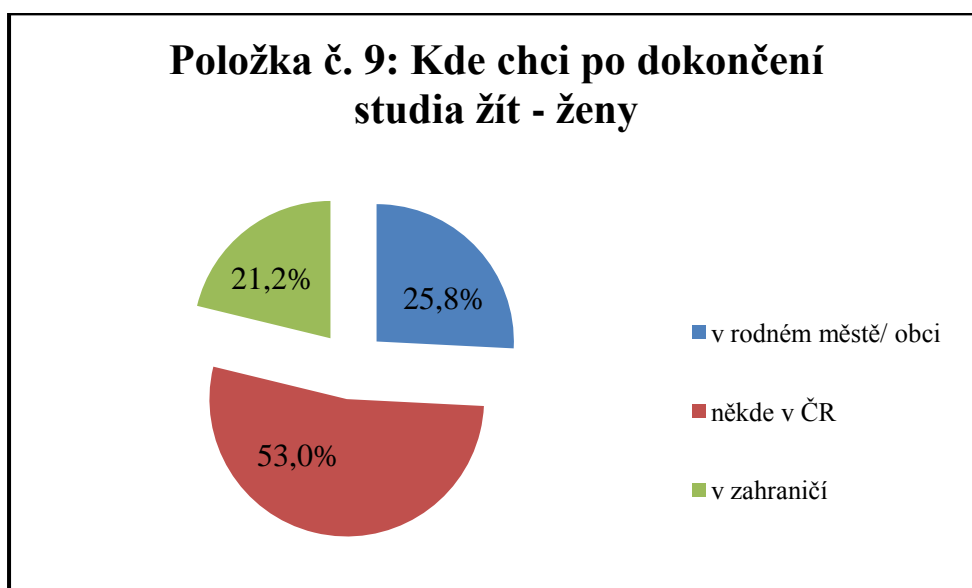
Tabulka č. 11: Kde chci po dokončení studia žít

	Všichni	Ženy	Muži
Rodné město/ obec	29	17	12
Někde v ČR	56	35	21
V zahraničí	32	14	18
Celkem	117	66	51

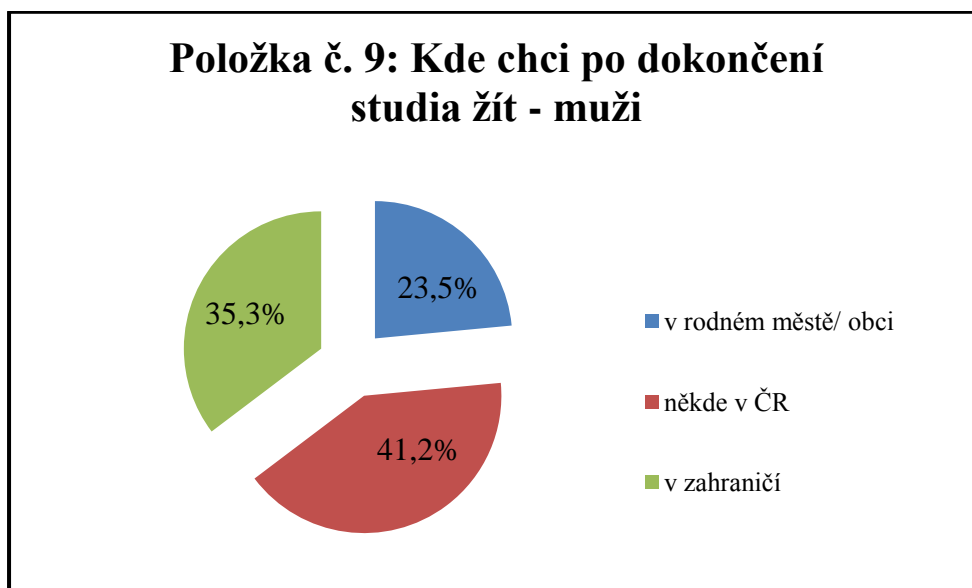
Graf č. 12: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – všichni (%)

Graf č. 13: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – ženy (%)

Graf č. 14: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – muži (%)

Odpověď na druhou část výzkumné otázky č. 4 „Jaké jsou preference žáků středních škol v oblasti bydlení?“: 47,9% respondentů výzkumného vzorku hodlá bydlet v České republice, 27,3% v zahraničí a 24,8% ve svém rodném městě nebo obci.

8.6 Pomoc kariérních poradců při rozhodování

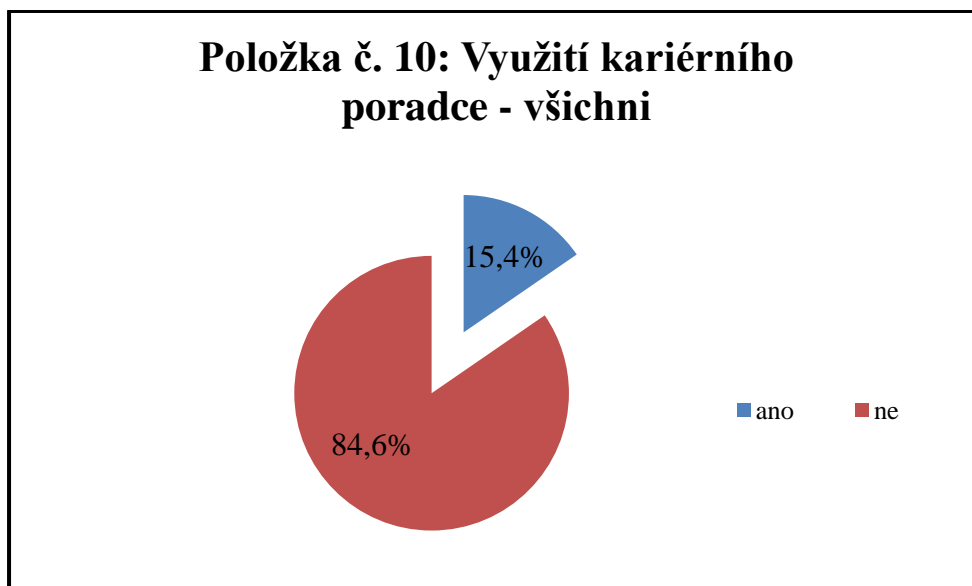
Výzkumná otázka 5: Využívají mladí lidé při rozhodování o své kariéře pomoc odborníků?

U položky 10 „Radil/ a jsi se při výběru tvé budoucí školy nebo zaměstnání s kariérním poradcem nebo pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny?“ odpovědělo až 99 (84,6%) respondentů „ne“, konkrétně 57 (86,4%) žen a 42 (82,4%) mužů. Pomoc odborníka vyhledalo pouze 18 (15,4%) respondentů, z toho 9 (13,6%) žen a 9 (17,6%) mužů.

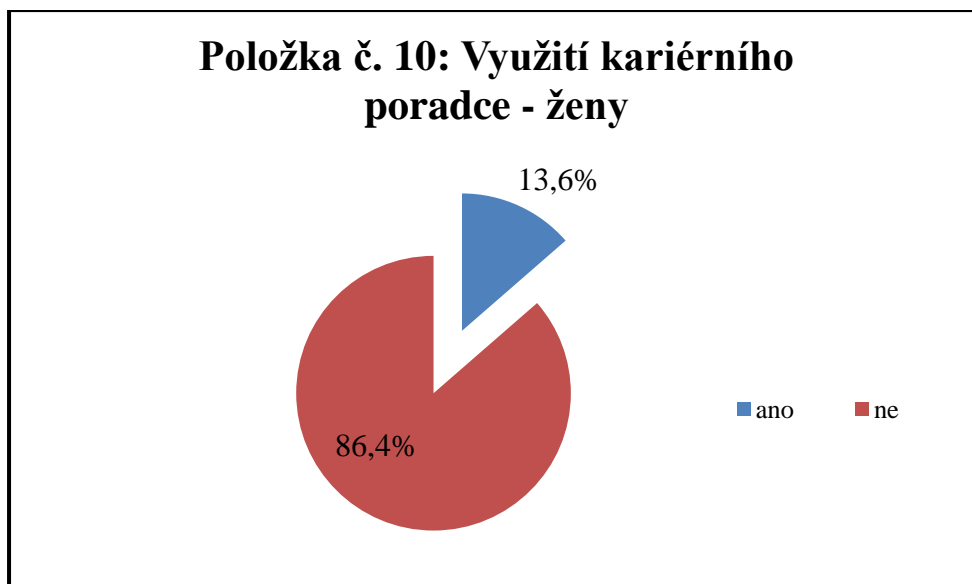
Tabulka č. 12: Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání

	Všichni	Ženy	Muži
Ano	18	9	9
Ne	99	57	42
Celkem	117	66	51

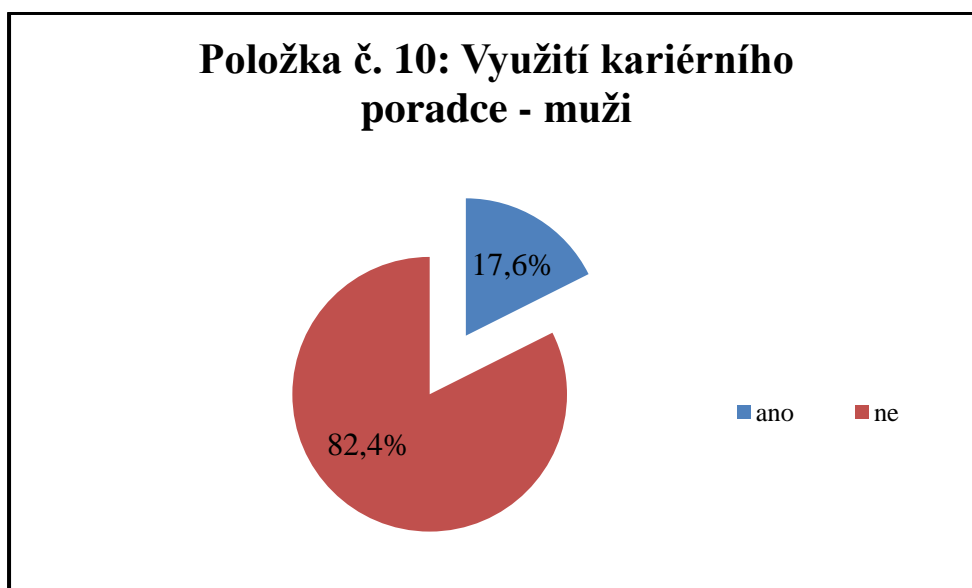
Graf č. 15: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – všichni (%)

Graf č. 16: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – ženy (%)

Graf č.17: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – muži (%)

Odpověď na výzkumnou otázku č. 5 „Využívají mladí lidé při rozhodování o své kariéře pomoc odborníků? “: 84,6% respondentů z výzkumného vzorku pomoc poradce nevyužilo, 15,4% se o své studijní anebo pracovní kariéře poradilo.

8.7 Cíle v oblasti partnerství a rodičovství

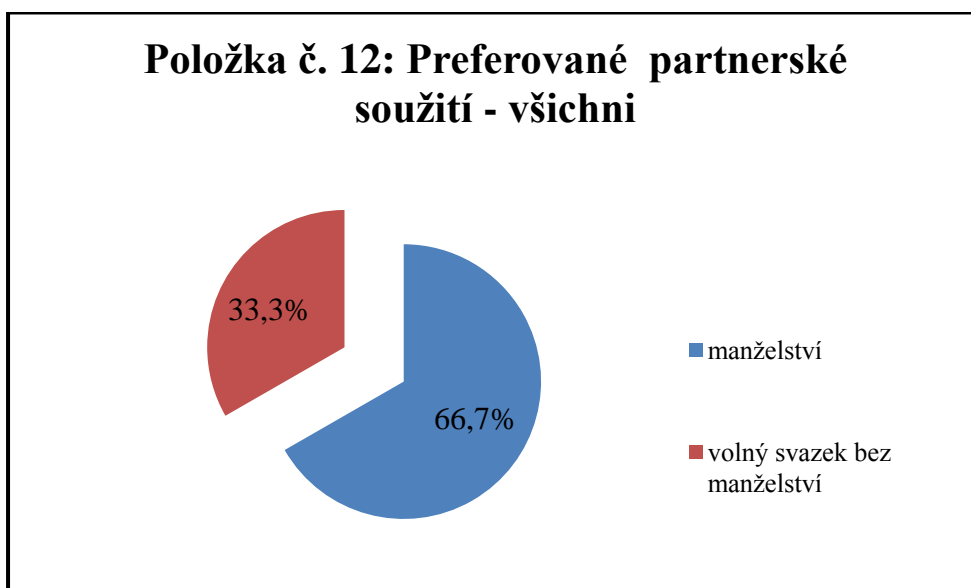
Výzkumná otázka 6: Jaké mají mladí lidé cíle v oblasti partnerství a rodičovství?

U položky 10 „*Jaké partnerské soužití bys zvolil/ a?*“ dali žáci středních škol přednost manželství, vybralo by si ho celkem 78 (66,7%) respondentů – 47 (71,2%) žen a 31 (60,8%) mužů. Volný svazek bez manželství preferuje 39 (33,3%) respondentů, 19 (28,8%) žen a 20 (39,2%) mužů. Rozdíl v preferencích mezi oběma pohlavími je poměrně velký, 10,4%. V problematice partnerství a rodičovství nabývají genderové rozdíly v postojích ještě jeden rozměr – partneři, nejčastěji muž a žena, se v společném soužití budou muset domluvit a zvolit postoj společný.

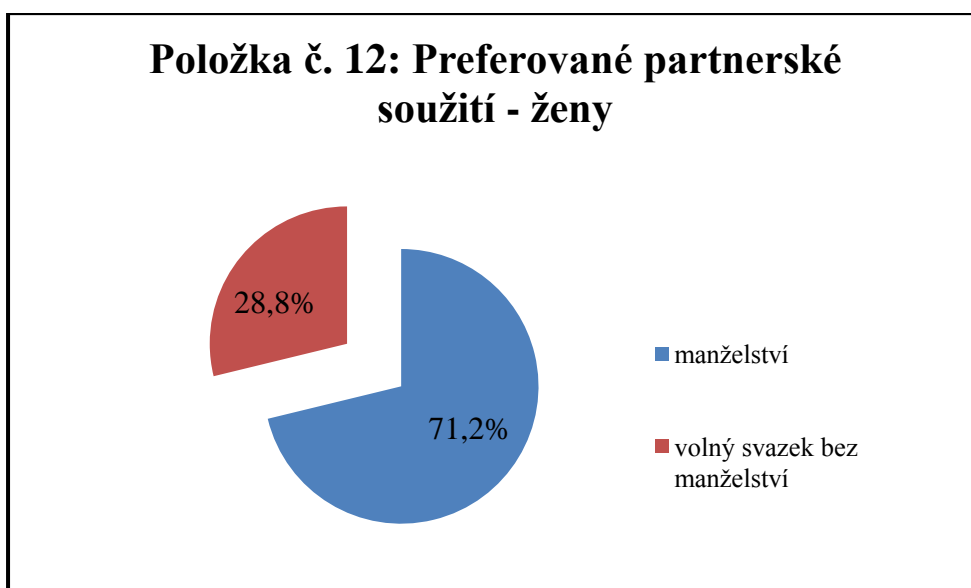
Tabulka č. 13: Preferované manželské soužití

	Všichni	Ženy	Muži
Manželství	78	47	31
Volný svazek bez manželství	39	19	20
Celkem	117	66	51

Graf č. 18: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolil/ zvolila – všichni (%)

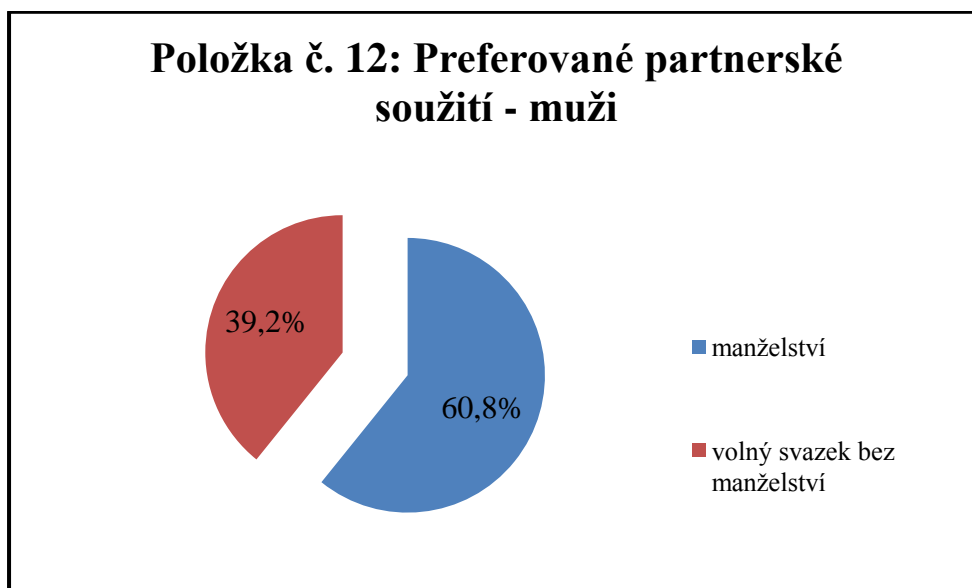

Graf č. 19: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolila – ženy (%)

Graf č. 20: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolil – muži (%)

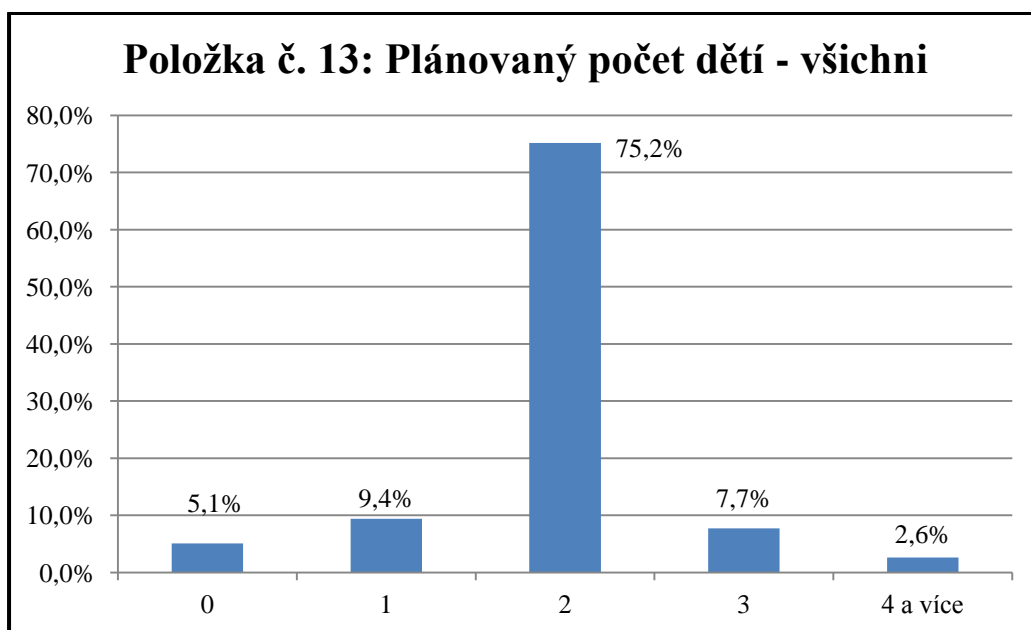
Odpověď na první část výzkumné otázky č. 6 „Jaké jsou cíle mladých lidí v oblasti partnerství?“: 66,7% žáků středních škol v mém výzkumném vzorku by dalo v budoucnu přednost manželství a 33,3% preferuje volný svazek bez manželství.

U položky 12 „Kolik dětí bys v budoucnu chtěl/ a?“ plánuje až 88 (75,2%) respondentů dvě děti; z toho 52 (78,8%) žen a 36 (70,6%) mužů. Podrobněji jsou výsledky prezentovány v Tabulce 14 a Grafech 21, 22 a 23.

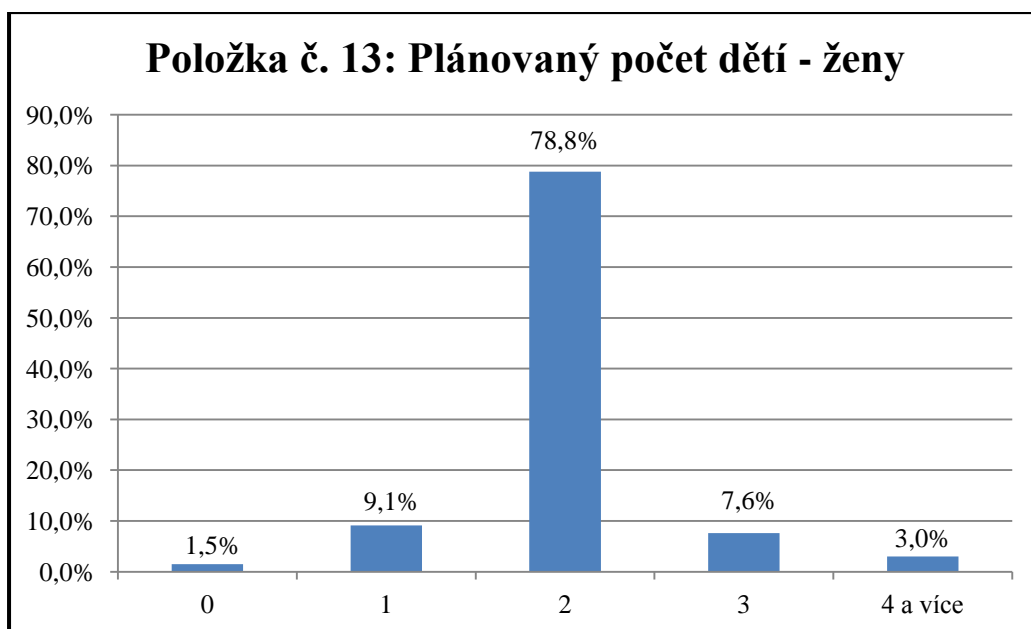
Tabulka č. 14: Plánovaný počet dětí

	Všichni	Ženy	Muži
0	6	1	5
1	11	6	5
2	88	52	36
3	9	4	4
4 a více	3	2	1
Celkem	117	66	51

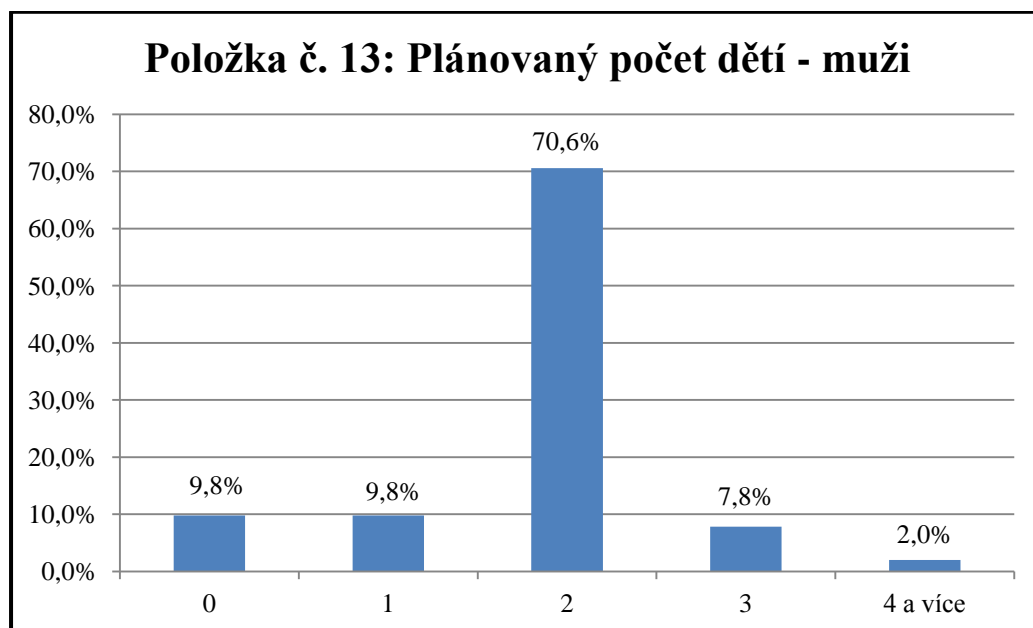
Graf č. 21: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěl/ chtěla mít – všichni (%)

Graf č. 22: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěla mít – ženy (%)

Graf č. 23: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěl mít – muži (%)

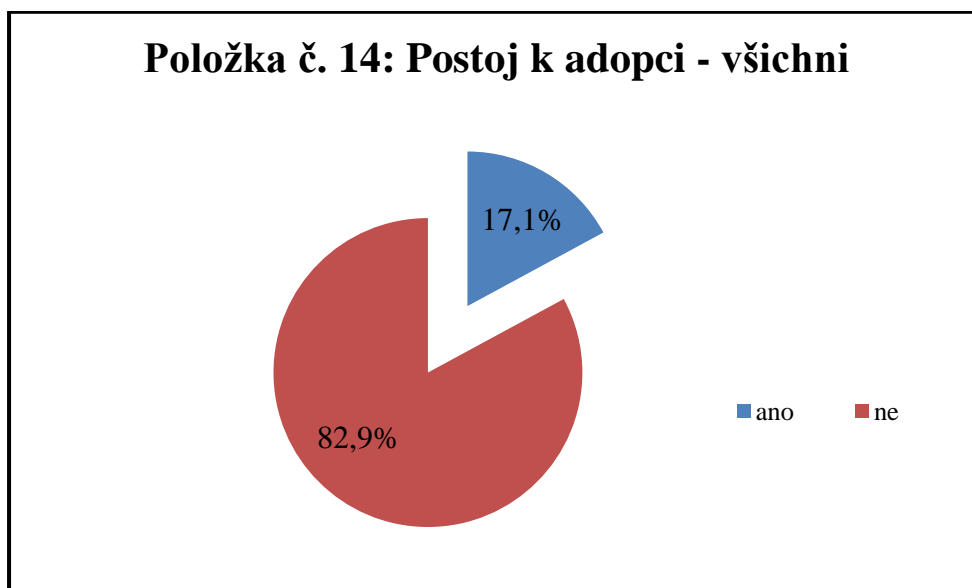
Počet plánovaných dětí na jednoho respondenta byl 1,9 (ženy 2,0 a muži 1,8). Výpočet vycházel z předpokladu, že dotazovaní, kteří zvolili možnost „4 a více“ budou mít děti pouze čtyři. Počet reálně narozených dětí bude samozřejmě například kvůli zdravotním nebo sociálním důvodům nižší, a proto byla další položka zaměřena na případnou adopci dítěte.

U položky 14 „Zvolil/ a bys v budoucnu adopci dítěte? až 97 (82,9%) respondentů vyjádřilo k adopci záporný postoj. Kladný postoj vyjádřilo 20 (17,1%) respondentů, ženy byly značně vstřícnější, dítě by adoptovalo 16 (24,2%), mužů pouze 4 (7,8%). Genderový rozdíl v postoji k adopci byl tedy velmi výrazný.

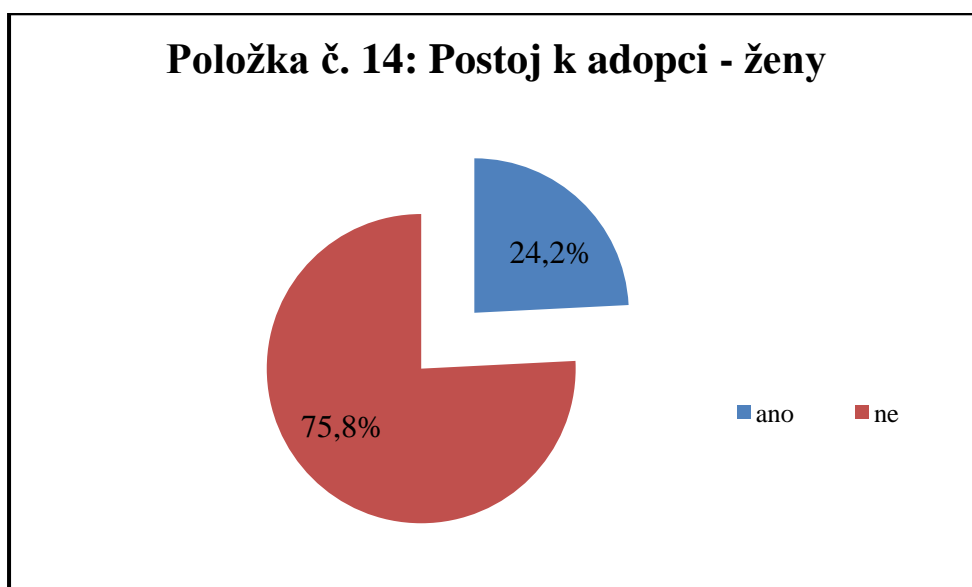
Tabulka č. 15: Postoj k budoucí adopci

	Všichni	Ženy	Muži
Ano	20	16	4
Ne	97	50	47
Celkem	117	66	51

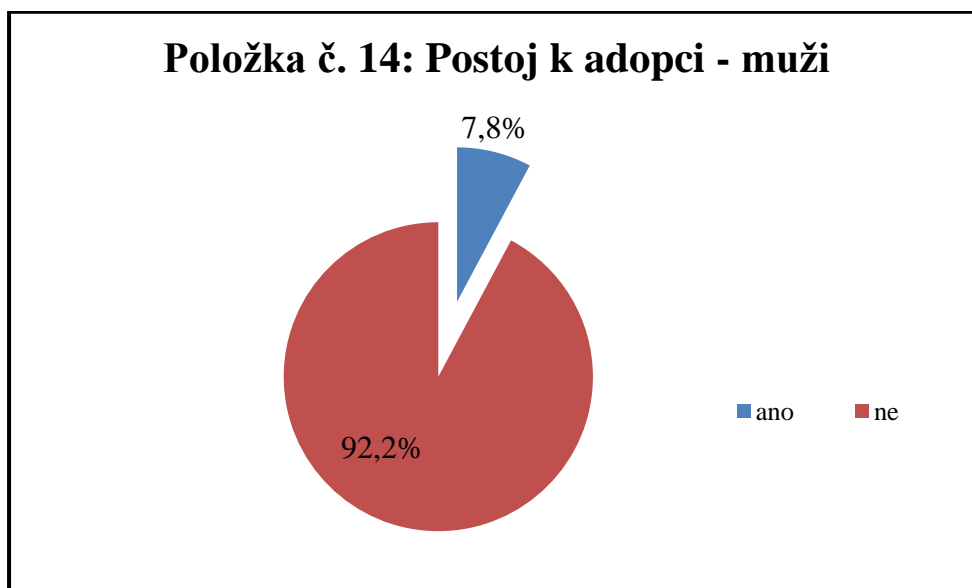
Graf č. 24: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – všichni (%)

Graf č. 25: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – ženy (%)

Graf č. 26: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – muži (%)

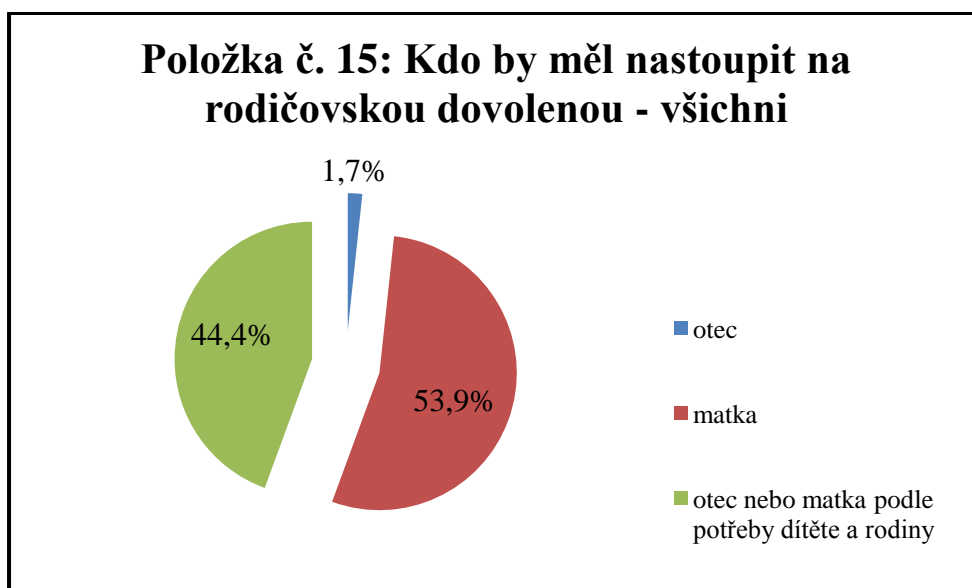
U položky 15 „Který z rodičů by měl podle tebe nastoupit na rodičovskou (mateřskou) dovolenou?“ zvolilo 63 (53,9%) respondentů matku, z toho 36 (54,5%) žen a 27 (53,0%) mužů. Možnost „kterýkoli z rodičů podle potřeby dítěte a rodiny“ preferovalo 52 (44,4%) dotazovaných, z toho 30 (45,5%) žen a 22 (43,1%) mužů. Otce na rodičovské dovolené preferují 2 (1,7%) respondenti, a to 2 (3,9%) muži. Ženy o otci na rodičovské dovolené vůbec neuvažovaly.

Abych narušila zavedené genderové stereotypy týkající se péče o nejmenší děti, nabídla jsem v položce 15 jako první možnost v seznamu pečujících členů rodiny otce.

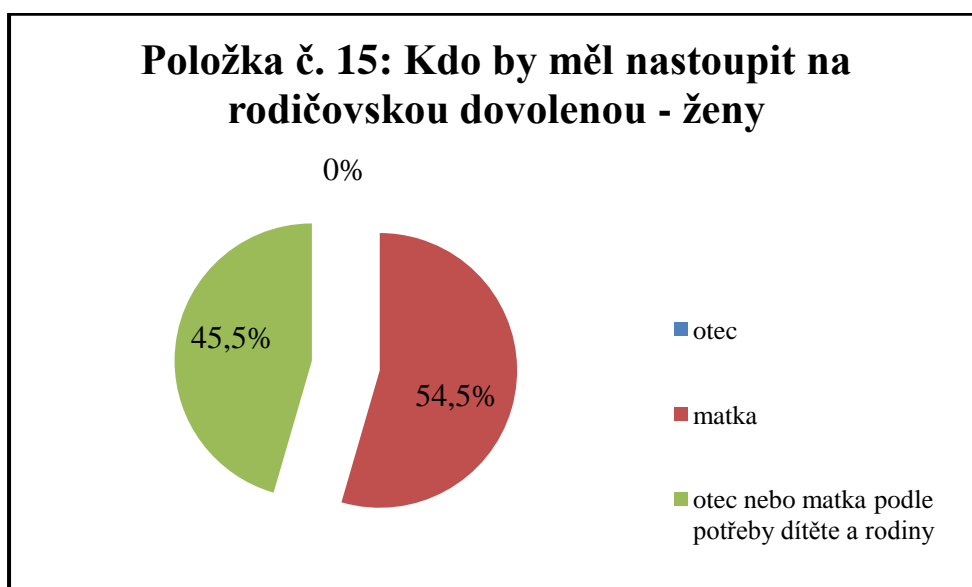
Tabulka č. 16: Kdo by měl nastoupit na rodičovskou dovolenou

	Všichni	Ženy	Muži
Otec	2	0	2
Matka	63	36	27
Kterýkoli z rodičů podle potřeb dítěte a rodiny	52	30	22
Celkem	117	66	51

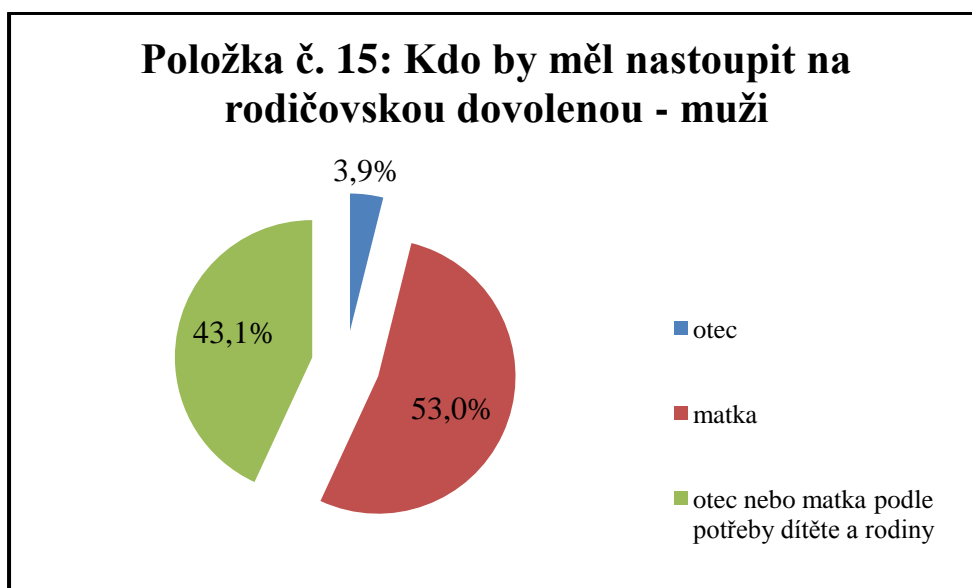
Graf č. 27: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – všichni (%)

Graf č. 28: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – ženy (%)

Graf č. 29: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – muži (%)

Odpověď na druhou část výzkumné otázky č. 6 „*Jaké jsou cíle mladých lidí v oblasti rodičovství?*“: 75,2% respondentů plánuje dvě děti. Průměrný počet plánovaných dětí na jednoho respondenta ve výzkumném vzorku byl 1,9. Kladný postoj k adopci vyjádřilo pouze 17,1% dotazovaných. Nástup matky na rodičovskou dovolenou preferuje 53,9% respondentů, 44,4% respondentů si myslí, že na rodičovskou dovolenou může nastoupit kterýkoli z rodičů, a to podle potřeb rodiny a dítěte. Otce na mateřské dovolené upřednostňuje 1,7% dotazovaných.

8.8 Diskuse

Šetření v regionu Tábor se 117 respondenty posledních ročníků středních odborných škol přineslo pozitivní výsledek týkající se plánů žáků po skončení stávajícího studia, až 76,9% středoškoláků hodlá dál studovat. Jak je vidět z údajů Českého statistického úřadu za rok 2012, vysokoškoláci a středoškoláci s maturitou mají menší pravděpodobnost, že ztratí, nebo si nenajdou práci než lidé s nižším vzděláním:

Nejvyšší dosažené vzdělání obyvatel ČR nad patnáct let:⁵³

- ZŠ a bez vzdělání 15,6%;
- SŠ bez maturity 34,8%;
- SŠ s maturitou 33,7%;
- VŠ 15,7%.

Nezaměstnanost v ČR za rok 2012 podle dosaženého vzdělání:⁵⁴

- Celkem 366,9 tisíc 100%;
- ZŠ 83,4 tisíc 22,7%;
- SŠ bez maturity 157,3 tisíc 42,9%;
- SŠ s maturitou 96,0 tisíc 26,2%;
- VŠ 30,2 tisíc 8,2%.

Úroveň původního vzdělání ovlivňuje podle V. Czesané⁵⁵ míru účasti člověka v celoživotním vzdělávání, protože vysoce kvalifikovaná práce vyvolává vyšší potřebu pracovat na svém osobním a kariérním rozvoji. Výsledek mého šetření, 76,9% respondentů hodlajících pokračovat ve studiu, je tedy pozitivní i z hlediska celoživotního vzdělávání.

Podle odborné literatury je celoživotní vzdělávání vysoce žádoucí aktivita přispívající k rozvoji osobnosti a schopnosti přizpůsobovat se dynamickým změnám ve společnosti. Jelikož se ve výzkumném vzorku mého šetření hodlá v dospělosti vzdělávat pouze 55,5% žáků středních škol na Tábořsku, výsledek se dá považovat za velmi nepříznivý. Pro srovnání, podobné šetření z oblasti Hradec Králové se 472 respondenty druhých ročníků středních odborných škol přineslo následující výsledky:

- V dospělosti se hodlá vzdělávat 79,5%;
- kladný postoj k rekvalifikaci 76,3%.

⁵³ ČSÚ, *Věk a vzdělání populace* [online]. 2013 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/vyberove_setreni_pracovnich_sil.

⁵⁴ ČSÚ, *Nezaměstnanost podle úrovně vzdělání a věku* [online]. 2013 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/3115-13>.

⁵⁵ CZESANÁ, V. *Nerovnosti v účasti v dalším vzdělávání* in MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds.) *Nerovnosti ve vzdělání*. Praha: Slon, 2010, s. 373-374.

I. Jedličková⁵⁶ považuje výsledek týkající se postoje mladých lidí k celoživotnímu vzdělávání v oblasti Hradec Králové za mírně optimistický a výsledek týkající se postoje k rekvalifikaci, vzhledem k proměnlivosti trhu práce, za ne příliš příznivý. Jelikož rekvalifikace je neoddelitelnou součástí celoživotního vzdělávání, nepovažovala bych ani jeden výsledek za povzbudivý – středoškolák by měl další vzdělávání v dospělosti brát jako přirozenou součást kariéry.

33,0% respondentů,⁵⁷ kteří vyjádřili kladný postoj k celoživotnímu vzdělávání, uvedlo, že aspoň jeden z jejich rodičů navštěvoval v posledních dvou letech vzdělávací nebo rekvalifikační kurz. To znamená, že aktivní účast rodičů v celoživotním vzdělávání ovlivnila kladně postoj a cíle jejich potomků v této oblasti. 26,2% respondentů, kteří vyjádřili záporný postoj k celoživotnímu vzdělávání, uvedlo, že žádný z rodičů vzdělávací kurz nenavštěvoval, čili neúčast rodičů ovlivnila postoj a cíle jejich potomků záporně. Vztah mezi postoji rodičů a dětí k celoživotnímu vzdělávání by bylo určitě vhodné v budoucnosti prozkoumat na větším výzkumném vzorku.

Strávit v budoucnu v zahraničí delší čas než tři měsíce plánuje až 78,6% dotazovaných žáků. Z výsledku je patrné, že cestování a pobyty mimo Českou republiku jsou u mládeže oblíbené aktivity. Nutnost komunikace v cizím jazyce, příležitost postarat se sám o sebe v zemi s odlišnou kulturou, případně nutnost přivydělat si na svůj pobyt přímo na místě, určitě přispěje k rozvoji osobnosti mladých cestovatelů a získané zkušenosti můžou být zajímavé i pro budoucí zaměstnavatele.

Po dokončení studia hodlá žít někde v České republice 47,9% respondentů, v rodném městě 24,8% a v zahraničí 27,3%. Odliv vystudovaných mladých lidí do zahraničí nepovažují pro českou ekonomiku za příliš žádoucí. Na druhé straně, pokud mladý člověk nenajde ve svém rodišti uplatnění, je dobré, že situace v Evropské unii umožňuje volný pohyb pracovních sil.

Účast kariérních poradců nebo pracovníků pedagogicko-psychologické poradny při rozhodování o další kariéře po absolvování střední školy nebyla v mém výzkumném vzorku vysoká, pouze 15,4% respondentů cítilo potřebu využít služby odborníka.

---

⁵⁶ JEDLIČKOVÁ, I. *Mládež a profesní příprava* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 44-46.

⁵⁷ Do výpočtu nebylo zahrnuto 14 respondentů mého výzkumného vzorku, kteří u položky týkající se na aktivitu jejich rodičů v celoživotním vzdělávání uvedli „nevím“.

Poradce může poskytnout mladému člověku potřebnou podporu, povzbuzení a poskytnout mu cenné rady a informace ohledně situace na pracovním trhu.⁵⁸ Získaný výsledek považují proto za nepříznivý, vhodně zvolený odborník by mohl zabránit případným špatným rozhodnutím a ušetřit mladému člověku na startu jeho profesního života zbytečně vynaloženou námahu, čas a finance.

V otázce plánované podoby partnerského soužití se pro tradiční partnerství potvrzené sňatkem vyslovilo 66,7% respondentů, zbylých 33,3% dává přednost volnému svazku bez manželství. Pro srovnání, v podobném šetření na východě Čech se 703 respondenty, dávalo přednost manželství před volným soužitím 70,5% mladých lidí.⁵⁹

Posledním tématem mého šetření byly cíle žáků středních škol lidí v oblasti rodičovství a péče o děti. V mém výzkumném vzorku bylo 75,2% mladých lidí, kteří si v budoucnu přejí dvě děti a pouze 17,1% by zvolilo adopci dítěte. Srovnání s podobným šetřením z východu Čech (703 respondentů) dopadlo následovně – dvě děti si přálo 62,5% dotazovaných a adopci by zvolilo 34,1%.⁶⁰

Zajímavé je srovnání mezi počtem plánovaných dětí v mém výzkumném vzorku, který činil v průměru 1,93 dítěte na jednoho respondenta, s reálným údajem vydaným Českým statistickým úřadem⁶¹ za rok 2012 – počet narozených dětí na jednu ženu byl 1,45.

Pokud jde o péči o dítě na rodičovské dovolené, 53,9% respondentů v mém výzkumném vzorku si myslí, že na rodičovskou dovolenou by měla nastoupit matka. Potěšitelné je, že 44,4% respondentů by svěřilo dítě do péče kterémukoli z rodičů, a to podle potřeb dítěte a rodiny. 2,7% respondentů by svěřilo péči o dítě otci. Podle odborné literatury poklesne v České republice zaměstnanost žen po vstupu do

---

⁵⁸ VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008, s. 115.

⁵⁹ JANIŠ, K. *Mládež – partnerství, manželství a rodičovství* in KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006, s. 82.

⁶⁰ Tamtéž, s. 87-90.

⁶¹ ČSÚ, *Pohyb obyvatelstva v českých zemích 1785 – 2012, absolutní údaje*. [online]. 2013 [cit. 11. 2. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

rodičovské role až o 40,5%, což vypovídá o tom, že náš stát spíše podporuje dlouhou mateřskou dovolenou žen, než střídání rodičů v péči o dítě a vstup žen na pracovní trh.⁶²

---

⁶² SAXONBERG, S.; HAŠKOVÁ, H.; MUDRÁK, J. *The Development of Czech Childcare Policies*. Praha: SLON, 2012, s. 153-154.

Závěr

Moje bakalářská práce je zaměřená na zmapování životních cílů středoškoláků v regionu Tábor. Teoretická část obecně objasňuje problematiku formování hodnotového systému a stanovování dlouhodobých cílů v různých oblastech života. Dále přináší některá statistická data týkající se demografického vývoje a pohybu obyvatel v České republice.

Praktická část prezentuje výzkumné šetření provedené dotazováním studentů na třech odborných středních školách v Táboře. Ze získaných výsledků je patrné, že generace současných středoškoláků aspiruje na vyšší typ vzdělání, než dosáhli jejich rodiče. Skoro osmdesát procent mládeže plánuje po absolvování střední školy dál studovat. Z celospolečenského hlediska je zájem o co nejvyšší kvalifikaci velmi pozitivním trendem. Pro region bez univerzity, jako je Tábor, to v krátkodobém horizontu znamená odliv mladých lidí do měst s univerzitou a jejich ochota vrátit se v budoucnu do svého rodiště bude ovlivněna nejenom rodinnými vazbami, ale také kulturní, sociální a ekonomickou nabídkou v oblasti.

Podle výsledku mého šetření se žáci o svém budoucím studiu a kariéře radí s odborníky jenom zřídka, což samozřejmě není žádoucí, protože špatná rozhodnutí můžou zkomplikovat úspěšný profesní start. Střední školy by proto měly věnovat spolupráci s poradci větší prostor, konkrétně například opakovaným zvaním psychologů a poradců na diskuse se studenty a zařazováním témat o rozhodování v profesní oblasti do výuky.

Dalším ne příliš optimistickým výsledkem byl nízký zájem respondentů o celoživotní vzdělávání. Vzhledem k rychlým změnám ve společnosti a proměnlivosti trhu práce bude chuť pracovat na svém osobním rozvoji nezbytnou vlastností každého z nás. Výrazný vliv na postoj k celoživotnímu učení má rodina, v které dítě vyrůstá. Rodiče by proto měli být pozitivním vzorem ve vzdělávacích aktivitách a i když se jim přihodí, že navštěvují kurz nebo rekvalifikaci nedobrovolně, z popudu zaměstnavatele nebo úřadu práce, měli by na vzniklé situaci hledat to dobré spíš, než ukazovat v rodinném kruhu, že se učí neradi a jenom z donucení.

Za příznivý považuji výsledek dotazování na partnerské svazky a péči o děti na rodičovské dovolené. Naše mládež je tolerantní k netradičním svazkům bez manželství i k otcům na rodičovské dovolené. Tolerantní přístup k rodinné problematice uvolňuje společenský tlak na rodiny, které se nechovají úplně podle zavedených norem, a to umožňuje vytvářet pohodové prostředí pro děti, které v nich vyrůstají.

Jelikož rodina a učitelé na základních a středních školách působí na děti a mládež v citlivém období vytváření postojů a formování hodnotového systému, jedním ze způsobů, jak tento proces pozitivně ovlivnit, je nenásilné zařazování témat se závažnou společenskou problematikou do výuky. Témata jako adopce, celoživotní vzdělávání, kariérní poradenství nebo otcové na rodičovské dovolené nevyžadují encyklopedické znalosti – jsou to spíš náměty k diskusím, projektům a dalším moderním vyučovacím metodám.

Seznam použitých zdrojů a literatury

BENEŠ, M. *Andragogika*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

BRENNER, D.; BRENNER, F. *Poznejte své silné a slabé stránky*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2691-5.

ERIKSON, E.H., *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X.

HÁJEK, B.; HOFBAUER B.; PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

CHALOUPKOVÁ, J. (ed.) *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2010. ISBN 978-80-7330-185-9.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JENSEN, L. A. (ed.) *Bridging Cultural and Developmental Approaches to Psychology*. New York: Oxford, 2011. ISBN 978-0-538343-0.

KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež na přelomu tisíciletí*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MACEK, P. *Být dospělým už mladé neláká*. *Psychologie dnes*, 2010, roč. 16, č. 5, s. 10-11

MAREŠ, P.; POTOČNÝ, T (eds.) *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61.6.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989. ISBN 08-056-89.

MATĚJŮ, P.; STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (eds.) *Nerovnosti ve vzdělání*. Praha: Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-032-2.

PÁVKOVÁ, J. (et al.) *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PIAGET, J. *Psychologie inteligence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 978-80-7178-309-1.

PRŮCHA, J.; WALTEROWÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SAK, P. *Proměny české mládeže v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 978-80-7229-354-4.

SAXONBERG, S.; HAŠKOVÁ, H.; MUDRÁK, J. *The Development of Czech Childcare Policies*. Praha: SLON, 2012. ISBN 978-80-7419-101-5.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1731-9.

Seznam online zdrojů

ČSÚ, *Pohyb obyvatelstva v českých zemích 1785 – 2012, absolutní údaje*. [online], 2013 [cit. 1. 5. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

ČSÚ, *Věk a vzdělání populace* [online]. 2013 [cit. 1. 5. 2014]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu.

EUROSTAT, *Euroindicators December 2013* [online]. 2014 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31012014-AP/EN/3-31012014-AP-EN.PDF.

OECD, *Education at a Glance 2012: Key facts – Czech Republic*. [online], 2012 [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/edu/bycountry/czechrepublic/>.

UHLÁRIKOVÁ, J. *Analýza životnej spokojnosti adolescentov v kontexte rodiny a rodinného prostredia*. E-psychologie [online], 2010, roč. 4, č. 4, s. 10-18 [cit. 20. 2. 2014]. Dostupné z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/uhtarikova.pdf>. ISSN 1802-8853.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Vzdělání – srovnání OECD 2012, vybrané indikátory	28
Graf č.1: Položka 1 – Rozložení respondentů podle pohlaví (%)	33
Graf č.2: Položka 2 – Respondenti podle typu studia (%)	33
Tabulka č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů	34
Tabulka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (%)	35
Tabulka č. 4: Plány po ukončení střední školy	36
Graf č. 3: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy – všichni (%).....	36
Graf č. 4: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy ženy (%).....	37
Graf č. 5: Položka 4 – Plány po ukončení střední školy – muži (%)	37
Tabulka č. 5: Postoj k celoživotnímu vzdělávání	38
Graf č. 6: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – všichni (%).....	38
Graf č. 7: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – ženy (%).....	39
Graf č. 8: Položka 5 – Postoj k celoživotnímu vzdělávání – muži (%)	39
Tabulka č. 6: Charakter kurzů celoživotního vzdělávání.....	40
Graf č. 9: Položka 6 – Plánovaná oblast celoživotního vzdělávání – všichni (%).....	40
Tabulka č. 7: Účast rodičů ve vzdělávacích kurzech	41
Graf č. 10: Položka 7 – Účast aspoň jednoho z rodičů ve vzdělávacích kurzech v posledních dvou letech – všichni (%)	41
Tabulka č. 8: Vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání (kladný postoj ANO, záporný postoj NE)	42
Tabulka č. 9: Vztah mezi účastí rodičů ve vzdělávacích kurzech a postoji jejich potomků k celoživotnímu vzdělávání (kladný postoj ANO, záporný postoj NE) vyjádřeno v %	42
Tabulka č. 10: Postoj k delšímu pobytu v zahraničí	43
Graf č. 11: Položka 8 – Chci/ Nechci v budoucnu strávit delší čas (3 měsíce a více) v zahraničí – všichni (%).....	43
Tabulka č. 11: Kde chci po dokončení studia žít	44

Graf č. 12: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – všichni (%).....	44
Graf č. 13: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – ženy (%).....	44
Graf č. 14: Položka 9 – Kde chci po dokončení studia žít – muži (%).....	45
Tabulka č. 12: Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání	45
Graf č. 15: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – všichni (%)	46
Graf č. 16: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – ženy (%)	46
Graf č.17: Položka 10 – Využití poradce při volbě školy nebo zaměstnání – muži (%)	47
Tabulka č. 13: Preferované manželské soužití.....	48
Graf č. 18: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolil/ zvolila – všichni (%).....	48
Graf č. 19: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolila – ženy (%)	48
Graf č. 20: Položka 12 – Jaké partnerské soužití bys zvolil – muži (%)	49
Tabulka č. 14: Plánovaný počet dětí	49
Graf č. 21: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěl/ chtěla mít – všichni (%).....	50
Graf č. 22: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěla mít – ženy.....	50
Graf č. 23: Položka 13 – Kolik dětí bys v budoucnu chtěl mít – muži	51
Tabulka č. 15: Postoj k budoucí adopci	51
Graf č. 24: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – všichni.....	52
Graf č. 25: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – ženy.....	52
Graf č. 26: Položka 14 – Postoj k budoucí adopci dítěte – muži	53
Tabulka č. 16: Kdo by měl nastoupit na rodičovskou dovolenou.....	53
Graf č. 27: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – všichni (%)..	54
Graf č. 28: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – ženy (%).....	54
Graf č. 29: Položka 15 – Rodič pečující o dítě na rodičovské dovolené – muži (%)	55

Seznam příloh

- Dotazník použitý při šetření

Dotazník – životní cíle středoškoláků.

Milí studenti,

prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká vašich životních a profesních cílů. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použité pro vypracování mé bakalářské práce. Prosím odpovězte pravdivě na všechny otázky.

Na otázky se odpovídá výběrem **jedné** z nabídnutých odpovědí, a to zakroužkovaním nebo zakřížkováním písmene na začátku. Pokud u otázky **4** zvolíte možnost **c**), popište jí pár slovy.

Děkuji za spolupráci,

Gabriela Filipová

1. Jsem:

- a) muž
- b) žena

2. Teď studuji:

- a) SŠ zakončenou výučním listem
- b) SŠ zakončenou maturitou

3. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání tvých rodičů?

matka

- a) základní
- b) středoškolské s výučním listem
- c) středoškolské s maturitou
- d) VOŠ
- e) vysokoškolské
- f) nevím

otec

- a) základní
- b) středoškolské s výučním listem
- c) středoškolské s maturitou
- c) VOŠ
- e) vysokoškolské
- f) nevím

4. Jaké jsou tvoje plány po skončení střední školy?

- a) půjdu dál studovat
- b) najdu si práci
- c) jiné (popiš pár slovy)

5. Myslíš si, že budeš v dospělosti navštěvovat vzdělávací kurzy?

- a) určitě budu
- b) asi budu
- c) asi nebudu
- d) určitě nebudu

*pokud jsi u této otázky zvolil c) nebo d), jdi na otázku 7

6. Vzdělávací kurzy budu v dospělosti volit v oblasti:

- a) své profese
- b) svých zájmů
- c) své profese i zájmů

7. Navštěvoval aspoň jeden z tvých rodičů v posledních 2 letech nějaký vzdělávací kurz? (Například rekvalifikační, jazykový, počítačový, svářečský, zájmový kurz a podobně)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Chtěl/a bys v budoucnu strávit delší čas (3 měsíce a více) v zahraničí?

- a) určitě ano
- b) asi ano
- c) asi ne
- d) určitě ne

9. Kde bys chtěl/a po dokončení studia žít?

- a) ve svém rodném městě nebo obci
- b) někde v České republice
- c) v zahraničí

10. Radil/a jsi se při výběru tvé budoucí školy nebo zaměstnání s kariérním poradcem nebo pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny?

- a) ano
- b) ne

11. Kolik máš sourozenců?

- a) 0
- b) 1
- c) 2
- d) 3
- e) 4 a více

12. Jaké partnerské soužití bys zvolil/a?

- a) volný svazek bez manželství
- b) manželství

13. Kolik dětí bys v budoucnu chtěl/a?

- a) 0
- b) 1
- c) 2
- d) 3
- e) 4 a více

14. Zvolil/a bys v budoucnu adopci dítěte?

- a) určitě ano
- b) asi ano
- c) asi ne
- d) určitě ne

15. Který z rodičů by měl podle tebe nastoupit na rodičovskou (mateřskou) dovolenou?

- a) otec
- b) matka
- c) kterýkoli z rodičů podle potřeb dítěte a rodiny